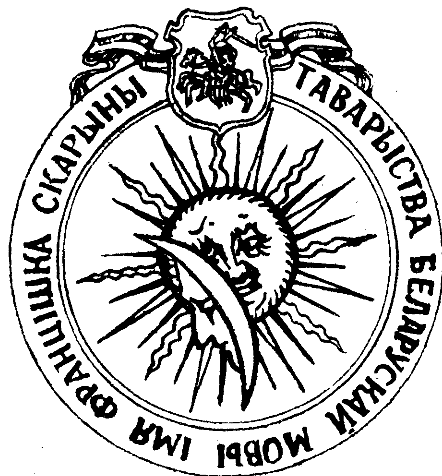
© PDF: Kamunikat.org 2012 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2012

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
Францішак БАГУШЭВІЧ

НАША СЛОВА

Штотыднёвая газета (Выходзіць з сакавіка 1990 г.) ◈ 41(97) ◈ 14 кастрычніка 1992 г. ◈ Кошт 1 рубель (Па падпісцы — 10 кап.)

ПОСТУП ТЫДНЯ

СТАРШЫНЯ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ СТАНІСЛАЎ ШУШКЕВІЧ ПРЫНЯЎ НАДЗВЫЧАЙНАГА І ПАЎНАМОЦНАГА ПАСЛА ЗША Ў РЭСПУБЛІЦЫ БЕЛАРУСЬ ДЭВІДА СУОРЦА. *У час сустрэчы было абмеркавана развіццё беларуска-амерыканскіх сувязей.*

У КРАІНЕ ПРАХОДЗЯЦЬ ДНІ ШВЕЦЫІ, *якія праводзяцца Гандлёва-прамысловай палатай Рэспублікі Беларусь і гандлёвым аддзелам пасольства Швецыі ў Маскве і стакгольмскім банкам «Нордбанкен». Жыхары і госці Менска могуць наведаць выставы шведскіх тавараў і экспазіцыю, прысвечаную А. Нобелю.*

ПРАЙШЛА КАНФЕРЭНЦЫЯ ЛІГІ ПРАВОЎ ЧАЛАВЕКА БЕЛАРУСІ, *на якой быў разгледжаны стан дэмакратыі і выкананне правоў чалавека ў рэспубліцы.*

БЕЛАРУСКАЯ САЦЫЯЛ-ДЭМАКРАТЫЧНАЯ ГРАМАДА І ФЕДЭРАЦЫЯ ПРАФСАЮЗАЎ БЕЛАРУСІ ПАДПІСАЛІ ПАГАДНЕННЕ АБ УЗАЕМАДЗЕЯННІ. *Асобая ўвага нададзена абароне правоў наёмных рабочых.*

«ЖЫВЕ БЕЛАРУСЬ!» — ТАК НАЗЫВАЕЦЦА ВЫСТАВА, *прысвечаная 110-годдзю з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа, што адкрылася ў Рэспубліканскай мастацкай галерэі.*

КАМЕДЫЯЙ «ПАЎЛІНКА» АДКРЫЎСЯ 73 СЕЗОН У БЕЛАРУСКІМ ДЗЯРЖАЎНЫМ АКАДЭМІЧНЫМ ТЭАТРЫ ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ.

ДА ВЕДАМА ПАДПІСЧЫКАЎ, ЯКІЯ ЖЫВУЦЬ ЗА МЕЖАМІ БЕЛАРУСІ!

Шаноўнае спадарства! Калі вы хочаце атрымоўваць «Наша слова» і ў наступным, 1993 годзе, просім тэрмінова пісьмова звяртацца па гэтым пытанні ў сакратарыят ТБМ імя Ф. Скарыны: 220005 г. Менск, вул. Румянцава, 13.

ДЫМ БАЛЬШАВІЗМУ НА ПЛОШЧЫ НЕЗАЛЕЖНАСЦІ

Паэт сказаў некалі, што нават «дым отечества» бывае салодкім і прыемным. Я ўспомніў гэтыя ўжо класічныя радкі, здавалася б, у не зусім спрыяльных для таго ўмовах — чытаючы лістоўку, якую нехта надоечы запіхнуў у маю паштовую скрыню. Звычайна я ахвотней адгукаюся на ўлёткі на роднай мове, а гэта была на рускай: «Все на митинг!.. Соотечественники!..» Клікалі на плошчу Незалежнасці. Я пайшоў туды — хацелася зірнуць у твары «соотечественников». Што яны будуць казаць з трыбуны, я ўжо зразумеў, чытаючы лістоўку: «Сколько можно терпеть беспредельное повышение цен, начавшуюся безработицу, посягательство на элементарные социальные и политические права человека и гражданина, поднимающуюся волну национализма?

Пора сказать БНФ и большинству депутатов Верховного Совета «Хватит!».

Вось табе і маеш: дапусцім, БНФ неяк вінаваты ў «хвалі нацыяналізму», якой «соотечественники» імкнуцца запалохаць насельніцтва, але як «фронтаўцы» маглі паўздзейнічаць на павышэнне цэн, калі распараджэнні аб тым зыходзілі ад Савета Міністраў, дзе ніводнага бэнэфаўца і блізка няма,— гэта загадка.

«Выйдзем на площадь и заставим Верховный Совет вспомнить, кому он обязан служить!» — заклікала лістоўка.

Так, каму ж гэта ён, ВС перастаў служыць? Чытаю назвы чатырнаццаці партый і рухаў, што гэта падпісалі: «Славянский Собор «Белая Русь»... «Организация «Союз» Верховного Совета Республики Беларусь»... «Суворовско-Нахимовский союз Республики Беларусь»... «Партия коммунистов Беларуси»... Невядома, як апынулася тут і «Организация солдатских матерей Республики Беларусь». Бедныя маці, чые сыны загінулі ад дзеда́ўшчыны, якая, нібы злая хвароба, ахапіла бальшавіцка-імперскую армію, а таксама ў час злачыннай афганскай авантуры! Не магу паверыць, што яны хочуць, каб тое працягвалася, каб множыліся ахвяры.

Ну, а вянчае шэраг «падпісантаў» прозвішча С. В. Гайдукевіча, які займае вельмі адказную пасаду ў Савеце Міністраў РБ, ва Упраўленні, што курыруе орга-

(Заканчэнне на с. 2).

Каб жыла і квітнела вольная Бацькаўшчына

Р Э З А Л Ю Ц Ы Я

20-ай сустрэчы беларусаў Паўночнай Амерыкі ў Нью-Брайнсвіку, штат Нью-Джэрсі, 5—7 верасня 1992 года

Мы, удзельнікі дваццатай сустрэчы беларусаў Паўночнай Амерыкі сцвярджаем:

1. Дэмакратычны працэс на Беларусі ідзе штучна запаволенымі тэмпамі, не даючы развівацца рэформам і спрычыняючы эканамічны спад. Галоўная прычына гэтага замаруджвання ў тым, што структура і склад Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь, які выбіраўся не як парламент суверэннай дзяржавы, а як мясцовы орган часткі былой савецкай імперыі, не адпавядаюць наспелым патрэбам моманту — інтэнсіўна распрацоўваць заканадаўства незалежнай дзяржавы і сачыць за яго выкананнем.

Наяўнасць сярод дэпутатаў Вярхоўнага Савета не дэмакратычна абраных заканадаўцаў і такіх, якія займаюць адначасна адміністрацыйна-выканаўчыя пасады, не толькі не дае аптымальных вынікаў, але пярэчыць самому прынцыпу дэмакратыі. Беларусі безадкладна патрэбны дэмакратычна абраны вышэйшы заканадаўчы орган, які працаваў бы толькі, як парламент, прафесійна.

2. Вярхоўны Савет і Урад Беларусі мусілі б больш актыўна праводзіць палітыку незалежнай дзяржавы ў адпаведнасці з Дэкларацыяй аб дзяржаўным суверэнітэце Рэспублікі і больш энергічна спрыяць дэмакратызацыі ейнага палітычна-грамадскага ладу; больш клапаціцца пра інтарэсы беларусаў замежжа, спрыяць вяртанню на Бацькаўшчыну тых, хто апынуўся вонках Беларусі на абшарах былога СССР, што ў першую чаргу датычыць беларусаў-вайскоўцаў, якія знаходзяцца на чужыне і жадаюць служыць Беларусі.

Асаблівая ўвага павінна надавацца адраджэнню нацыянальнай свядомасці, у спалучэнні са справядліва аплочанай працай можа адрадзіцца пачуццё грамадзянскай годнасці, а разам з ім пачуццё адказнасці за якасць арганізацыйнай і эканамічнай дзейнасці, за якасць прадукцыі працы.

3. Беларуская эміграцыя і яе нашчадкі ў Злучаных Штатах і ў Канадзе горача падтрымваюць ідэю адраджэння суверэннай і дэмакратычнай беларускай дзяржавы, перабудову эканомікі Беларусі на прынцыпах вольнага рынку ды справу забеспячэння дэмакратычных свабод усім яе грамадзянам без розніцы на этнічнае паходжанне ці светапогляд. У сувязі з гэтым амерыканскія і канадскія грамадзяне беларускага паходжання выкарыстоўваюць свае кантакты і ўплывы, каб спрыяць адраджэнню вольнай Беларусі.

4. Апошнім часам, аднак, сілы старога ладу на Беларусі аднавілі кампанію ачарнення маральных аўтарытэтаў беларускага нацыянальнага руху, у першую чаргу, лідэраў беларускай вайсковасці. За гэтай прапагандавай кампаніяй хаваецца намаганне паслабіць фронт нацыянальна-дэмакратычных сілаў на Беларусі і падкасіць салідарнасць з імі беларускай эміграцыі.

5. Афіцыйныя колы Беларусі, у тым ліку Міністэрства замежных спраў, Згуртаванне беларусаў свету «Бацькаўшчына» і іншыя структуры выступілі з прапановай правесці ў 1993 годзе ў чэрвені—ліпені з'езд («Кангрэс») беларусаў. Беларуска-амерыканскае Задзіночанне і Згуртаванне беларусаў Канады падтрымліваюць у прынцыпе гэтую наспелую ідэю, але свой удзел у яе ажыццяўленні абумоўліваюць далейшым ходам працэсу дэмакратызацыі на Беларусі і нацыяльна-дзяржаўнага будаўніцтва.

6. Беларуская эміграцыя будзе і надалей сачыць за ходам падзей на Беларусі:

а) ці не будзе пэўнымі сіламі замаруджвацца працэс нацыянальна-дзяржаўнага адраджэння;

б) ці будзе выканана воля вялікай колькасці выбаршчыкаў, выказаная ў адпаведнасці з законам аб рэферэндуме;

в) ці будзе дадзены парламенцкай апазіцыі і дэмакратычным партыям і рухам час на перыядычныя выступленні па рэспубліканскаму радыё і на тэлебачанні (як гэта робіцца ў дэмакратычным заходнім свеце);

г) ці будуць спынены перашкоды нармальнай дзейнасці канструктыўнай апазіцыі БНФ у Вярхоўным Савеце;

д) ці будуць спынены бяздоказныя абвінавачванні беларускіх нацыянальных лідэраў.

7. Урад Беларусі мусіць змяніць сваю палітыку ў дачыненні да забруджанай чарнобыльскай радыяцыяй тэрыторыі, узмацняючы праграму перасялення людзей, а не фінансавання іхняга там перабывання, бо такое фінансаванне вядзе да дэзарыентацыі жыхароў і да росту смяротнасці і захворванняў. Мы прапануем, каб Урад Беларусі рабіў большыя намаганні запрашаць замежныя фірмы для наладжвання вытворчасці медыкаментаў у рэспубліцы, якіх вельмі патрабуе беларускае жыхарства.

8. Удзельнікі дваццатай сустрэчы беларусаў Паўночнай Амерыкі выказваюць спадзяванне, што справа расследавання камуністычнага генацыду на Беларусі (Курапаты і ўсе іншыя злачынствы) не будзе спынена, ды што памяць ахвяр бальшавізму будзе ўшанавана пабудовай адпаведнага мемарыяльнага комплексу.

9. Адраджэнне рэлігіі на Беларусі павінна спрыяць адраджэнню беларускіх рэлігійных традыцый, беларускай мовы, культуры, духоўнасці, а не быць прыладаю паланізацыі, русіфікацыі ці іншай формы дэнацыяналізацыі беларусаў.

10. Для прыспешвання адраджэнскага і дэмакратычнага працэсу на Беларусі, для ўздыму эканомікі і матэрыяльнага дабрабыту патрэбныя як мага шырэйшыя культурныя і дзелавыя сувязі паміж грамадзянамі Беларусі і грамадзянамі заходніх краін. Беларуская эміграцыя гатова прыкласці ўсе сілы, каб гэтакія сувязі пашыраліся і замацоўваліся на агульнае дабро беларускага народа.

Жыве Беларусь!

Нью-Браўнсвік,
6 верасня 1992 г.

Беларуска-амерыканскае Задзіночанне,
Згуртаванне беларусаў Канады.

© PDF: Kamunikat.org 2012 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2012

© PDF: Kamunikat.org 2012 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2012

ДЫМ БАЛЬШАВІЗМУ НА ПЛОШЧЫ НЕЗАЛЕЖНАСЦІ

(Заканчэнне. Пачатак на с. 1).

ны грамадскай бяспекі і абароны. Ён жа і адкрыў мітынг на плошчы, якая зноў ператварылася ў плошчу Леніна не толькі ад шматлікіх партрэтаў на ёй правадыра бальшавікоў, але і бальшавіцкіх сцягоў, уперамешку, праўда, з чырвона-зялёнымі ды манархісцкімі. Лозунгі і надпісы — па-расійску, з дынамікаў грымяць галасы раз'юшаных аратараў — па-расійску. За адзіны і непадзельны Савецкі Саюз. За дзяржаўнасць на Беларусі мовы Расіі. Вось так. Некалі сілаю адабралі бальшавікі ў беларусаў іх мову, навязалі расійскую, а цяпер зноў патрабуюць у новых гістарычных умовах прадубліраваць тое беззаконне. Не вярнуць беларусам адабранае, не пакаяцца ў гвалце і здзеку над нацыянальнымі пачуццямі беларусаў, а ўзаконіць зноўку гвалтоўніцкі прыгнёт, пакласці цяжкую магільную пліту «другой» дзяржаўнай мовы, якая столькі дзесяцігоддзяў панавала як першая і элітная, на свежую, яшчэ кволую рунь дзяржаўнай беларускай мовы.

Вось яны, перацятыя сутаргай нянавісці твары бальшавікоў на плошчы Незалежнасці — нянавісці да беларускай мовы, да суверэнітэту Беларусі. Як жа трэба не любіць гэтую зямлю, гэты народ, сярод якога яны жывуць! Яны хочуць працягваць панаваць. «Отечество в опасности!» — равуць яны ў мікрафон. Якое «отечество» — нават не камуфлююць. Яны прагнуць, каб нават плошча Незалежнасці стала зноў плошчай Леніна, які са свайго высокага пастамента перад Домам урада гранітна заклікае аднавіць нядаўнія бальшавіцкія парадкі. Адчуваецца, што нешта спее. Каардынацыйны бальшавіцкі камітэт ужо дзейнічае. Узначальвае яго відны чыноўнік Савета Міністраў, той самы, што праз друк паабяцаў розных там нацыяналістаў грызці зубамі.

Уладзімір ДАМАШЭВІЧ.

Чыталі?

Айцец Аляксандр НАДСАН: «Царква павінна быць з народам»

Сёлета, у канцы чэрвеня, у чарговы раз прывёз дабрачынны груз для чарнобыльцаў вядомы дзеяч беларускага замежжа святар айцец Аляксандр Надсан. У Менску ён даў інтэрв'ю карэспандэнту газеты «Свабода» Алесю Дашынскаму. У прыватнасці, айцец Надсан сказаў:

«Тут, на Беларусі, і рыма-каталікі і праваслаўныя павінны добра абдумаць, як ісці далей — каб іх цэрквы не засталіся чужымі ўтычкамі ў нацыянальным жыцці. Бо іначай страцяць усякую сімпатыю і застануцца за бортам агульнага грамадства. Царква павінна быць з народам. А так, як ёсць цяпер, ісці далей не можна.

Я быў у Магілёве, дзе было рыма-каталіцкае свята Божага Цела. Гляджу, нашыя цёткі, якія па-польску ні слова не ведаюць, ідуць і спяваюць польскія песні — навучыліся адну зваротку ў чатыры радкі і паўтараюць бясконца адно і тое ж. Нашто ж гэта ксёндз змушае іх да гэтага? На беларускай мове таксама ўсё гучыць прыгожа. Я чуў, што пры касцёле адкрываюць школы навучання польскай мове. Прычым тут польская мова да каталіцкай рэлігіі, калі мы ёсць беларусы? Вучы іх па-беларуску Закону Божаму, а не польскай мове. Гэта ўжо не твая справа, яна не мае нічога супольнага з царквой».

На пытанне, які сённяшні стан узаемадачыненняў Беларусі і Ватыкана, а. Надсан сказаў: «Спадзяюся, што ўсё, нарэшце, будзе добра. Але калі прызначаюць біскупа, то патрэбна спытацца нашых беларускіх уладаў, а не самавольна гэта рабіць. Проста правілы ветлівасці вымагаюць. А інакш будуць канфлікты. І хай прызначаюць такога, які будзе адпавядаць усім. І беларусам таксама, а не толькі пэўнай нацыянальнай меншасці. Мне баліць кожны канфлікт. Цяпер выглядае, што адносіны даволі халодныя, і я не ведаю, чыя тут віна: ці беларусаў, ці Ватыкана, які непрадумана зрабіў нейкія крокі. Ну хай жа навучыцца, што мы таксама ўжо незалежныя. Гэта не пашкодзіць».

Ідзе падпіска на перыёдыку

ХТО НАМ АДКАЖА?

У 35-ым нумары «Нашага слова» ў матэрыяле аб падпісцы на перыядычныя выданні на першую палавіну наступнага года дапушчана недакладнасць, калі гаворка ідзе аб «падпісным каталозе краін СНД».

Заўвага першая: няма каталога краін СНД! А ёсць каталог цэнтральнага РПА «Расдрук», дзе змешчаны ўсе перыядычныя выданні Расіі і некаторыя — былых саюзных рэспублік.

Што тычыцца «некаторых» выданняў Рэспублікі Беларусь, то ў спісе ўсяго 3 беларускамоўныя часопісы: «Беларусь», «Вожык», «Работніца і сялянка» і адна (!) газета — «Звязда». Усё астатняе — рускамоўныя газеты, газеткі, бульварныя лісткі: «Мы и время», «Славянские ведомости», «Семь дней», «Ярмарка», «Этикет», «Ласковый май» і г. д., часопісы.

А колькі з нас тут, за межамі Беларусі, дзяруць за падпіску?! За 6-месячную падпіску на «Звязду» я заплаціў аж 415 украінскіх купонаў-карбованцаў, за «Беларусь» — 99, а за «Вожык» — 110!

Вяртаючыся да спісу выданняў Рэспублікі Беларусь, якія ўвайшлі ў расійскі каталог, хочацца спытаць: па якому прынцыпу адбіраліся «Мінскай поштай» выданні ў згаданым спісе?! Гэта ж толькі паглядзіце, якая антыбеларуская «кампанія» туды пралезла: чыкінскае «Мы и время», бумажкоўскія «Славянские ведомости», сумна вядомыя скандальныя «Семь дней».

Хто зараз адкажа нам, патрыятычна настроеным беларускамоўным беларусам у блізкім замежжы: чаму нас пазбавілі магчымасці падпісацца на «Свабоду», «Нашу ніву», «ЛіМ», «Наша слова», «Спадчыну», «Чырвоную (усё яшчэ чырвоную?!) змену», «Полымя», «Маладосць», «Пралеску», «Роднае слова» ды іншыя беларускамоўныя выданні? Хто даў каманду «не пушчаць у расійскі каталог» патрыятычныя беларускамоўныя выданні?!

Пятрусь КАПЧЫК.
г. Ізяслаў.

Хачу падпісацца, ды не магу

На жаль, у падпісным каталозе на наступны год няма такіх беларускіх выданняў, як «Спадчына», «ЛіМ» і, канешне, «Наша слова».

Я б вельмі хацела атрымліваць «Наша слова» ў наступным годзе, бо яно для чалавека, які жыве вельмі далёка ад Бацькаўшчыны, як бы яе кавалачак.

Дарэчы, кошт падпіскі за межамі Беларусі значна даражэйшы. Так, «Народная газета» каштуе не 168, а 424 рублі, і г. д. Можа, калі было б каму гэтым займацца, дык лепш было б дасылаць кожны нумар у звычайным паштовым канверце (зразумела, паслугі мы б улічылі ў цану падпіскі).

Людміла АРЛОВА.
г. Майкоп, Расія.

АД РЭДАКЦЫІ: Мы звязаліся з Міністэрствам інфармацыі, дзе паведамілі, што ведаюць сітуацыю з падпіскай на беларускую перыёдыку, якая стварылася па-за межамі рэспублікі. Зараз ужо робяцца захады, каб задаволіць нашых чытачоў, што жывуць не на Беларусі, у беларускіх перыядычных выданнях. Пачакаем?..

АМАЛЬ УСЁ ПА-СТАРОМУ...

Ці складана запаўняць бухгалтарскія дакументы па-беларуску?

Узяць у рукі пяро мяне вымусілі абставіны, якіх нельга адкласці на потым. У пачатку мая г. г. я даслаў у Камісію Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь па адукацыі, культуры і захаванні гістарычнай спадчыны ліст з прапановамі па ўжыванні дзяржаўнай мовы ў сістэме бухгалтарскага ўліку, уключаючы дакументы банкаўскай сістэмы.

29 мая я атрымаў адказ з Нацыянальнага банка, дзе пералічаны сякія-такія адпаведныя меры. Але гэта, даруйце, страляніна па вераб'ях. Маўляў, магу гаварыць на беларускай мове, а магу і не.

Калі я штодзённа павінен запаўняць розныя дакументы, выкананыя на рускай мове, то як я змагу размаўляць па-беларуску? З Нацыянальнага банка мне, дарэчы, паведамілі, што разліковыя дакументы павінны быць уніфікаванага фармату для ўсёй банкаўскай сістэмы былога Саюза. А паколькі мовай узаемаадносін з'яўляецца руская, то і ў дакументах павінна ўжывацца адзіная для ўсіх руская мова. Гэты парадак, маўляў, прадугледжаны артыкулам Закона аб мовах.

Некалькі заўваг на гэты адказ.

Па-першае, гадоў пятнаццаць таму, калі я працаваў у банку, то бачыў плацежныя дакументы з Літвы, выкананыя, зразумела, па-літоўску.

Па-другое, за межы Беларусі накіроўваецца толькі 5—7 % усіх банкаўскіх дакументаў. Астатняя маса абарачаецца толькі ў рэспубліцы. Таму дакументы павінны быць на дзяржаўнай мове.

Па-трэцяе. Звернемся да Заходняй Еўропы. Краіны еўрапейскага супольніцтва (ЕЭС) неўзабаве ўзаемна адкрыюць свае граніцы. Але ж у банкаўскай справе, у іншых сферах дзейнасці нацыянальныя мовы абавязкова застаюцца. Немец, француз, італьянец ніколі не адмовіцца ад сваёй мовы. І наогул, нам трэба глядзець у будучыню. З часам эканоміка Беларусі акажацца ўсё больш інтэграванай у эканоміку Заходняй Еўропы. І рабочай мовай паміж краінамі будзе не руская, а, хутчэй за ўсё, англійская. Гэта трэба ўлічваць і мець на ўвазе.

Далей. Запаўняць разліковыя дакументы трэба таксама на беларускай мове. Самая моцная памяць — маторная. Калі пішаш, аўтаматычна пра сябе паўтараеш словы. Дастаткова некалькі разоў напісаць, і людзі авалодаюць мовай. Нездарма ж тыя студэнты, якія пішуць шпаргалкі, часта паспяхова здаюць экзамены. У гэтай справе не варта баяцца, неабходна дзейнічаць.

Мову трэба не проста шанаваць, мовай трэба штодзённа карыстацца. Да гэтага часу мы з роднай мовай абыходзіліся неяк надзвычай асцярожна, як з нявестай. А трэба, каб яна стала для нас вернай жонкай, суправаджала нас і ў святы і ў будні. Ад такога шлюбу будуць і адпаведныя дзеткі — любоў і шчырая павага да сваёй Айчыны.

Асяроддзе павінна стаць **беларускамоўным. Вось нядаўна я пералічваў грошы за тэхагляд свайго трактара.** Бланк паведамлення выкананы, вядома ж, на рускай мове. Хто мне растлумачыць, чаму менавіта так? Чаму мне ў краме рэшту даюць «спичками», а не «запалкамі»?

Авалоданне дзяржаўнай, або беларускай, мовай павінна стаць не толькі справай гонару ці сумлення. Адпымі лозунгамі тут не абысціся, час лозунгаў мінуў. Трэба зрабіць так, каб валодаць беларускай мовай стала выгадна. Трэба, каб на дзяржаўныя пасады прызначалі толькі людзей, якія добра ведаюць дзяржаўную мову. Нядаўна паслом Беларусі ў ФРГ прызначаны спадар П. В. Садоўскі. Не апошнюю ролю ў гэтым прызначэнні адыграла добрае валоданне ім роднай мовай. А чаму аб гэтым у сродках масавай інфармацыі не паведаміць? Гэта ж які стымул! Далей, Беларусь будзе накіроўваць сваіх паслоў у розныя куткі свету. Работнікі пасольстваў павінны абавязкова валодаць дзяржаўнай мовай. І было б добра, калі б у штотыднёвай перадачы на радыё «У Савеце Міністраў РБ», напрыклад, прагучала наступнае: «Камісія па зацвярджэнні пасад на работу за мяжой зацвердзіла наступных: Міхнавец, Гурыновіч, Трухан». А вось Камінскі і Міхаленя не зацверджаны, бо недастаткова валодаюць дзяржаўнай мовай.

І ўсё. І не трэба нікога ўгаворваць. І бацькі, заклапочаныя лёсам сваіх дзяцей, ды і самі яны адразу зразумеюць, што тут да чаго.

Калі я пачую беларускую мову не з вуснаў вясковай бабулькі, што прыехала да дзяцей у горад, а з вуснаў дзяржаўных асоб ці высокаадукаванай сучаснай моладзі, тады я пераканаюся: беларускай мове — жыць!

Зараз у справе распаўсюджвання дзяржаўнай мовы **намеціўся нейкі спад.** Справа, як кажуць, забуксавала. Выявілася, што на практыцы можна і не выконваць Закон аб мовах і Дзяржаўную праграму развіцця беларускай мовы і іншых нацыянальных моў у Рэспубліцы Беларусь. Таму менавіта зараз трэба дзейнічаць, прымаць пэўныя захады і розныя акцыі па ўкараненні дзяржаўнай мовы. Звяртаюся да кіраўніцтва Нацыянальнага банка, да іншых зацікаўленых ведамстваў. Не трэба мне на гэты дапіс адказваць. Лепшым адказам будзе, калі ўзнятыя пытанні станоўча вырашацца. Калі я прынясу ў банк «плацежнае даручэнне», а не «платёжное поручение», і ў мяне будзе ў кішэні асабістая «ашчадная», а не «сберегательная» кніжка.

Віталь КУДЗЯКІН.
г. Менск.

© PDF: Kamunikat.org 2012 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2012

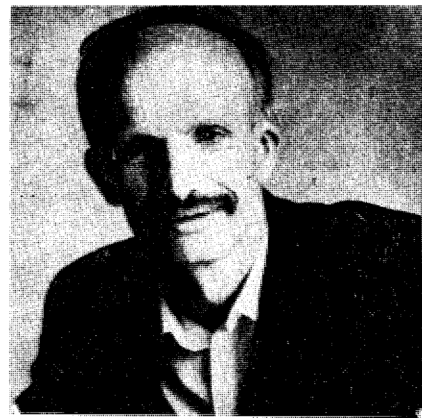
© PDF: Kamunikat.org 2012 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2012

Валерый ДРАНЧУК: **«З тым патэнцыялам, які мы сёння маем, які напрацавалі «сярпом і молатам», цяжка вярнуцца ў Еўропу».**

«Беларус на прызбе не сядзіць»

Пра месца Беларусі ў геапалітычным кантэксце з членам Цэнтральнай Рады Беларускай сацыял-дэмакратычнай Грамады публіцыстам Анатолем Сідарэвічам гутарыць журналіст Валерый Дранчук.

Анатоль СІДАРЭВІЧ: **«Сёння Еўропа не дазволіць абысціся з працавітым, памяркоўным дзесяцімільённым народам так, як гэта магла дазволіць камуністычная ўлада».**

— Сёння, у кантэксце адраджэння і развіцця беларускай дзяржаўнасці, геаграфічнае становішча Беларусі ўсё больш прыкоўвае ўвагу палітыкаў, вылучаецца ў аб'ект геапалітычных разваг, дыскусій, прагнозаў і нават міжнародных праектаў. Аднак, гэта бачна, размова вядзецца не пра так званую «жыццёвую прастору» беларускай нацыі з пераглядам межаў, а, хутчэй, пра шанцы рэспублікі вярнуцца ў Еўропу, знаходзячыся, па сутнасці, ці не ў самым цэнтры гэтага кантынента. Парадаксальна, але так. Хто ведае, можа, тут сапраўды нашы дадатковыя рэзервы, стымул для самасцвярджэння як дзяржавы, як нацыі, урэшце, як самабытнай цывілізацыі. Як вы, Анатоль Міхайлавіч, расцэньваеце шанцы Беларусі на ганаровае месца ў Еўропе не толькі ў геаграфічным, але ў палітычным, культурна-грамадскім плане?

— Падзяляючы тое, што вы сказалі, на будучыню гляджу вельмі асцярожна. Аптымізм мой даволі ўмераны. Бо мы ведаем і бачым, што наш усходні сусед не пазбыўся сваіх месіянскіх комплексаў, што ад яго можна чакаць усякіх непрыемнасцей. Ён мае ў Беларусі пятую калону не толькі ў асобе нашых дзяржаўных чыноўнікаў пераважна старога партыйна-наменклатурнага гарту, не толькі ў асобе афіцэрскага корпусу (восемдзесят працэнтаў яго складаюць выхадцы з Расіі), але і ў асобе пэўных колаў інтэлігенцыі. Успомнім заганную практыку, калі стваралі Інстытут культуры (ці любы іншы): замест таго, каб пасылаць у Расію або яшчэ куды рыхтаваць свае нацыянальныя кадры, мы прывозілі гэтыя кадры адтуль.

— Да таго ж, каб не пакрыўдзіць, не надта шчыравалі ў пераборлівасці...

— Што якраз і відаць. Цяпер многія з іх — «пакрыўджаныя». Як жа? Неслі нам вялікую культуру, а мы, няўдзячныя, хочам іх «прымусіць» выкладаць на нейкай там мове, якая быццам бы ніяк не пасуе да гэтай культуры.

— Словам, з тым патэнцыялам, які мы сёння маем, які напрацавалі «сярпом і молатам», цяжка вярнуцца ў Еўропу?

— Адно суцяшае, дае ўнікнуць скепсісу,— тое, што цяпер не 18-ы, не 19-ы і не 20-ы год, што цяпер Еўропа не імперыялістычная: разумее, што такое правы чалавека і правы народа. Еўропе трэба было перажыць дзве сусветныя вайны, каб у рэшце рэшт зразумець гэта. Думаю, што ў лоне Расіі югаслаўскі варыянт не саспее. Расія не Сербія, хоць таксама праваслаўная. Па-першае, яна мае сваю атамную бомбу, а гэта накладвае асаблівую адказнасць за паводзіны. Па-другое, у Расіі не адна Боснія і Герцагавіна. Ёсць у яе мусульманская Татарыя, мусульманская Башкірыя, мусульманскі Дагестан, мусульманская Чачня, наогул Паўночны Каўказ. Ёсць, нарэшце, будысцкія мангольскія народы. Увогуле, Расія — поліэтнічная і полікамфесійная, ёй трэба глядзець найперш унутр сваёй краіны. А хто не хоча страціць свае інтарэсы тут, у Беларусі, павінен ставіцца да нас як да роўных, разумеючы, што наша «самавызначэнне» — аб'ектыўны працэс.

— Калі на тое, дык Расія — і сама Еўропа, прынамсі, усходняя яе частка.

— Геаграфічна гэта нават паўЕўропы. Ад Смаленска да Урала (хоць, заўважым у дужках, Смаленск — наш беларускі горад, на жаль, страчаны на вякі). І калі, зноў жа, глядзець на карту, мы — Беларусь, Украіна, Балтыя — знаходзімся якраз у цэнтры Еўропы.

— Наогул мяне здзіўляла дзяленне Еўропы на Заходнюю і Усходнюю, калі атрымлівалася, што Польшча, Чэха-Славакія, Венгрыя — усходнееўрапейскія краіны. Хутчэй за ўсё, тут і ёсць сярэдзіна Еўропы, так бы мовіць, больш заходняя сярэдзіна. А мы з Балтыяй і Украінай—больш усходняя. Не абсалютная, скажам так?

— Бачыце, ёсць пэўная рызыка ў сцвярджэнні, што мы абсалютная сярэдзіна, хоць у геаграфічных адносінах яно так і ёсць. Бянтэжыць грамадска-палітычны стан, узровень цывілізаванасці. Вы слушна заўважылі, што гэта наш шанц у сэнсе самасцвярджэння як нацыі, як дзяржавы. Тут мы, вядома ж, не абсалютная сярэдзіна. Тыя ж Польшча, Чэха-Славакія, Венгрыя, Румынія, Балгарыя маюць працяглыя традыцыі самастойнага дзяржаўнага існавання. Там камуністы не памянялі, скажам, польскі бел-чырвоны сцяг на які-небудзь іншы. У былой ГДР камуністы таксама не адважыліся нямецкі трыкалёр мяняць на штосьці «больш вартае». Вазьміце Чэха-Славакію, Румынію, Венгрыю, Балгарыю — і там камуністы не адважыліся памяняць сцягі. У нас жа забралі і нашы гербы, і нашы сцягі. У тым ліку ў краінах Балтыі (заўважу між іншым, што краіны Балтыі ўсяго дваццаць гадоў пабылі незалежныя, і што жылі яны не ў самых дэмакратычных умовах: там панавалі аўтакратычныя рэжымы). Такім чынам, у нас з Украінай і Балтыяй сёння адны задачы, у палякаў, венграў, чэхаў, славакаў — інакшыя.

— У сэнсе самасцвярджэння?

— І ў сэнсе самасцвярджэння як еўрапейскіх дзяржаў, і ў сэнсе перадолення камуністычнай спадчыны. Што б ні казалі, Венгрыя не скарылася — 1956 год таму сведчанне. Польшча — успомнім падзеі 1956, 1968 гадоў, успомнім эпапею «Салідарнасці». Чэха-Славакія — з памяці не выкінеш ні падзеі 1968 года, ні «Хартыю-77». Словам, быў моцны апазіцыйны рух. Да таго ж захоўвалася прыватная ўласнасць. Хоць у якой форме, але захоўвалася, не ўсё было адзяржаўлена. А што ў нас? Нацыянальныя сімвалы былі зрынуты, выкінуты на сметнік. Ніякіх прыкмет прыватнай уласнасці, за выключэннем хіба што надпольнай. Нават намёку не было на якую-небудзь шматпартыйнасць. Апазіцыйны рух канцэнтраваўся пераважна на кухнях ды ў часе застолляў, дзе яшчэ? У піўбарах. А плошчы не гулі. Хоць, трэба сказаць, духоўная апазіцыя бальшавізму заўсёды была. Я вырас у Заходняй Беларусі і добра ведаю стаўленне сваіх землякоў, сваіх сваякоў да калгасаў, да бальшавікоў. Дзядзька, які мяне выхаваў, за тое, што меў сваю думку, пры Польшчы сядзеў у Картуз-Бярозе, пры Сталіне — на Калыме.

— А зараз дзе?

— А зараз сядзіць у сваёй роднай вёсцы і радуецца, што няма камуністаў, што ўлада іх скончылася. Вы назавіце мне хоць адну краіну, дзе было гэтулькі камуністаў, як у Беларусі,— семсот тысяч на дзесяць мільёнаў насельніцтва! Несумненна, Беларусь была самая камуністычная краіна Еўропы. Вось тут мы абсалютны «цэнтр». Але! Рэальна скажам, што Беларусь ці беларускія камуністы не далі са свайго асяроддзя Молатава, Кагановіча, тым больш Сталіна і Берыю. Катаў да нас прысылалі. То Бермана, то Цанаву. Нашы экс-камуністы, калі іх не будуць падбухторваць адпаведныя сілы з Расіі, на праліццё крыві не пойдуць. Я чамусьці ўпэўнены ў гэтым. Па-першае, пры такой насычанасці экс-камуністамі павінен спрацаваць хоць бы чыста бытавы чыннік: у кожнай сям'і ёсць сваякі-некамуністы, плюс суседзі, знаёмыя. Па-другое, нясхільнасць беларусаў да экстрэмізму, наша вытрымка. Па гэтых рысах нас ужо з павагаю пазнаюць у свеце. Здаецца, апошнія год-два далі нам для знаёмстваў столькі, колькі не далі цэлыя дзесяцігоддзі пад'ярэмнага існавання. У Еўропу, тут я згодзен з міністрам Краўчанкам, мы прыйдзем. Без галопу, чалавечай хадою. Ведаеце, што ў нас ёсць для Еўропы найперш і нягледзячы на ўсё? Наш народ не развучыўся працаваць. Беларус на прызбе не сядзіць. Толькі самы стары і самы нямоглы не мае парасяці ў хляве. А калі трохі дужэйшы, то ён мае цялушку. Нашы рабочыя ў цэхах не п'юць. Ва ўсякім разе, гэта, як кажуць, не так відавочна. Ніколі з Расіі не прысылалі заказчыкі сваіх рабочых, каб яны выраблялі заказаны ў нас тавар. Але я ведаю дзесяткі прыкладаў, калі нашы рабочыя ездзілі ў Расію вырабляць заказаныя ў іх тавары.

— Бо няма на каго спадзявацца?

— Вытворца кажа: прыязджайце і самі зрабіце тавар, які вы хочаце купіць у мяне... Гэта, вядома, крыўдна гучыць для рускіх, але ад праўды не ўцячэш. Паедзьце па вёсках Пскоўшчыны, Браншчыны, Смаленшчыны, Уладзімірскай, Яраслаўскай, іншых абласцей. І зірніце, што робіцца. Якія пустыя вёскі! Дык мала што пустыя. Калі яны трохі заселеныя, у іх няма ні птушак, ні жывёлы. Сядзяць людзі на прызбах. Думаю, мне даруюць гэтае параўнанне. Але што ёсць, ад суседа не ўтоіш.

Вось працавітасць нашага народа — яшчэ адна гарантыя, яшчэ адзін паказчык, што Беларусь набліжаная да Еўропы. Я сустракаўся з немцамі, з датчанамі, з амерыканцамі, прадстаўнікамі іншых народаў, і яны самі кажуць пра гэта, бачаць розніцу паміж намі і ўсходнімі суседзямі. Удзячная назіральнасць, дарэчы... Усім гэта кідаецца ў вочы. Адзначаюць таксама, што наш народ нясхільны да нікчэмнага праліцця крыві, што беларусы — гэта народ, які перш за ўсё шукае кампрамісу. Уладзімір Караткевіч добра сказаў: беларус спакойны, пакуль яго не бяруць кіпцем за рабрыну. Дык вось, не трэба чапаць беларуса кіпцем за рабрыну. Беларусы — людзі памяркоўныя. І вельмі добра разумеюць, у чым іх адрозненне ад суседзяў. Гэта можна пачуць у аўтобусе, у чарзе, на базары. Наш народ ведае сабе цану.

Шкада, аднак, што цэннікі існавалі нібы самі па сабе, да іх не надта прыглядаліся. Маю на ўвазе розную навалач, якая дзесяцігоддзямі не зважала на годнасць беларуса, спекулюючы на яго якасцях. Сёння Еўропа не дазволіць абысціся з працавітым, памяркоўным дзесяцімільённым народам так, як гэта магла дазволіць камуністычная ўлада. Прынамсі, мая ўпэўненасць грунтуецца на веры ў справядлівасць. Можа, крыху і наіўную...

А да працавітасці і памяркоўнасці трэба дадаць і такую рысу, як самавітасць народа. Сацыялагічныя апытанні паказваюць, што ў цяперашніх цяжкіх эканамічных варунках наш народ не спадзяецца ні на Шушкевіча, ні на Кебіча, ні на Ткачова, ні на Пазьняка. Ні на ўрад, ні на апазіцыю. «Як вы думаеце выйсці з гэтага цяжкага становішча?» — пытаюцца ў беларуса. Беларус кажа: «Буду працаваць. Буду больш працаваць». Толькі дзесьці дзевяць працэнтаў спадзяюцца, што ім дапамогуць Кебіч, Шушкевіч ці новы ўрад. Паказчыкі ў Расіі на гэты конт куды горшыя. Там каля сарака працэнтаў маюць надзею, што Ельцын іх і адзене, і абуе, і накорміць.

Вось гэтыя тры рысы — памяркоўнасць, працавітасць, самавітасць, гэта значыць спадзяванне на ўласныя сілы — пры спрыяльных вонкавых абставінах, пры ўмове, што ніхто нам не будзе навязваць сваю волю, могуць быць гарантыяй, што мы вернемся ў Еўропу даволі хутка. І яшчэ, бадай, пры ўмове, калі ўсе палітычныя групы грамадства, якога б колеру і адцення яны ні былі, згодзяцца з фактам існавання беларускай нацыі, беларускай мовы, беларускай дзяржавы і будуць лаяльныя да гэтай дзяржавы.

Я не баюся паўтарыцца: небяспека ў нас ёсць вонкавая, з Усходу. Скажам, пагроза можа навіснуць пры «пугачоўшчыне» ў Расіі. І пагроза ёсць унутры. Гэта «чырвоныя» і «карычневыя». Фашызму беларускага няма. Ёсць фашызм у інтэрнацыянальнай упакоўцы. Звяртаю ўвагу на блок, ці, больш дакладна, каардынацыйны камітэт грамадска-палітычных аб'яднанняў, узначалены падпалкоўнікам Сяргеем Гайдукевічам. Вось дзе наша ўнутраная пагроза. У гэтым блоку аб'ядналіся ўсе антыдэмакратычныя, антыбеларускія арганізацыі чырвонага і карычневага колеру.

— Наша месца на карце адмерана гісторыяй і лёсам. Разам з тым, сённяшнія ўлады, скажам, прэм'ер-міністр Кебіч, ягоны ўрад прыкладаюць відавочныя намаганні, каб у Еўропы склалася пэўнае ўражанне не толькі пра наш народ, нашу дзяржаву, але каб Еўропа і свет былі лаяльныя да таго ж урада Кебіча, ягонай палітыкі. Тым часам мы, хочацца спадзявацца, на парозе рэферэндуму аб адстаўцы парламента і ўрада. Якая Ваша пазіцыя ў гэтай сітуацыі?

— Я сацыял-дэмакрат і ўвогуле стаю ў апазіцыі да ўрада Кебіча. Больш таго, лічу яго палітыку неразумнай. Аднак не магу стаяць у абсалютнай, жорсткай апазіцыі да цяперашняга ўрада, таму што ў краіне ўдаецца захаваць сякі-такі эканамічны дабрабыт. Хоць мы і ходзім па краі прорвы, абвальных працэсаў удаецца пазбегнуць. Адстаўка ўрада, на мой погляд, здольная змяніць становішча не ў лепшы бок. Сацыял-дэмакрат не можа спрыяць дэстабілізацыі, не можа жадаць, каб народу жылося горш. Наша партыя ніколі не рабіла стаўку на пагаршэнне сацыяльна-эканамічнага становішча, якія б мэты пры гэтым ні дэклараваліся. Для нас непрымальны прынцып «чым горш, тым лепш». На сацыяльна-эканамічных крызісах паразітуюць фашысты і камуністы.

Разам з тым, працавіты, памяркоўны, самавіты народ заслугоўвае «павадыроў», якія б былі вартыя яго самога.

Раней ці пазней гэты Вярхоўны Савет і гэты ўрад павінны пайсці ў адстаўку. Трэба толькі ўсё разлічыць так, каб змена «варты» не пацягнула новых цяжкасцей і праблем для народа. Гэтага жадае не толькі любы сумленны палітык, гэтага, упэўнены, хоча і цывілізаваная Еўропа.

© PDF: Kamunikat.org 2012 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2012

© PDF: Kamunikat.org 2012
© Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2012

Згадкі

ЗРАБІЎ ШТО МОГ

Язэп ГЕРМАНОВІЧ

(Працяг. Пачатак у №№ 39—40).

Нарэшце я перайшоў у другую клясу, і мая навука набегла жвава: мы ўжо разумелі расейскую мову і нас цікавілі вершы і проза. Матэматыка мне ішла трудней, і мяне некаторыя пераганялі. Аднойчы настаўнік узбурыўся, што вучні забыліся таблічку множання і на заўтра назначыў адказны экзамен: прынёс у клясу сваю смаглую лінейку. Маё сэрца ўпала: я страціў усялякую адвагу — думаў, што прападу! Ну, пашлі допыты: хлапцы аж прысядалі ад болю! Слёзы пацяклі багатыя і шчырыя, а літасці — ніякае...

Найшла трэцяя кляса. Хоць быў я меншы ад іншых, але ўважаў сябе за старшага ў школе, хоць не ўмеў верхаводзіць між другімі. Сам настаўнік не ставіў нас на калені і гаманіў з намі больш уважліва: накінуў нас пасля Вялікадня ў школе, каб прыгатаваць да апошняга экзамену. Надта яму ішло аб тое, каб мы намысна здалі экзамены, дык укладаў усю сваю мудрасць у муштроўку нашае клясы. З расейскае мовы я дастаў адказаць верш «Русь», — доўгі верш,— аж баяўся, што зрэжуся! Але неяк адсыпаў усё без памылак: «Под большим шатром голубых небес...» Аж дасюль, больш як семдзесят гадоў, я добра не мог адрозніць «голубого» колеру, пакуль у слоўніку не знайшоў, што «голубой» значыць «блакітны» — нябесны. Інспектар Ашмянскага гарадскога вучылішча прыязджаў на наш экзамен і астаўся вельмі задаволены маім вершам «Русь».

Так скончыўся мой вучоны этап у першай школе.

Апрача школкі, да мяне належаў абавязак пашы ў гаспадара нашага дому Антона Трацяка і ягонай жонкі Марылі Трацячыхі, якая была сястрой маёй маткі, а маёй цёткай. У іх была карова і нярэзімак-цялушка. Паша пачыналася вясной, калі зыходзіў снег, а паказвалася трава, і зямля абсохла. Тады аўтаматычна перарывалася школка. Звычайна гэта больш-менш сходзілася з Вялікаднем: пасля Пасхі ўжо ў школу не збіраліся, але ніякага роспуску ніхто ў настаўніка не пытаўся. Тады канікулы бывалі, як каму ўдалося: ужо само быдла раўло і ўпаміналася на пашу, бо і корм — салома — ужо старэў дый лішняга яго не было, а часам і зусім бракавала. Быдла худзела — ажно некаторыя падымалі свае каровы і спяшаліся выгнаць іх на пашу.

Дома матка з цёткай згаварыліся, як убраць пастуха: яшчэ раніцы бывалі халодныя, а дзень ужо цёплы, дык трэ было мець нешта цяплейшае. Абмундзіраванне ішло самае прымітыўнае: кашуля, сподні, рубашка і порткі, а з вясны яшчэ нейкі халат, кафтан ці нешта падобнае. Далей абавязкова трэба надзець праз плячо торбачку — гэта на хлеб і сыр, ці кусочак каўбасы, часам спечаная бульбіна, ці ўчарайшы блінок — вось і ўсё! Тут разам і абед, бо вясной у палудзень дахаты не пryганялі. Я ж не быў ані капрызны, ані пераборлівы: што далі, тое і добра. Здаралася, матка ўлажыла і яйка, цвёрда зваранае — гэта ўжо — багаты абед! Ах, да адзетку павінен ісці абутак, але на гэта служылі самі ногі: а цэлае лета хадзіў басаanож. На шчасце ў нас грунт быў нясчаны, крыху камяністы, і часам ногі збіваліся і раніліся, але гаіліся самі сабой хутка і служылі ідэальна! Аднак вясной траплялі замаразкі, дык у няску было нічога, але на дзірванах і на малой траве, ох, халадок праніклівы — аж даходзіў да сэрца! Тады палюеш, каб пабачыць вялікі камень і стаць на яго: ён трымае цяпло яшчэ ад учарайшага, бо трава трымала замаразь... Дый яшчэ трэ было мець біч, або хоць дубчык, ці стусінку.

Першы дзень: выганяем у поле. Выходзяць з хаты ўсе людзі, аглядаюць скацінку: перш трэба было падлажыць пад парог хлява яйка, а прытым нешта там шапталі і жагналі, а часам свянцілі святой вадою. Усіх цырымоніі я не помню і не вельмі дбаў пра гэта...

Цікава таксама тое, што між быдлам адзываецца агульнае «выхаванне» ў гаспадарцы: дзе пануе парадак у хаце і дысцыпліна, а і дастатак гаспадарскі, там і быдла жыве больш спакойнае і падатлівае, нат і паслушнае. На пашы такое быдла не меціцца на слабейшых і не завідуе ім: часта ўзаемна вылізваюцца і бароняць сваё таварыства. Праўда, гэта залежыць найбольш ад пастуха, як ён умее шанаваць сябе і сваю жывёлу.

IV. ПАБЯГУН

Трэба вялікай адвагі, каб пісаць успаміны, пачынаючы ад малых гадоў і працягваючы аж да... хто яго згадае, да якога часу? Значыць, гэта ўжо разрахунак з жыццём і справаздача чытачом, можна сказаць, споведзь перад грамадствам. Дык прызнавацца не вельмі прыемна да сваіх пахібаў, непаводзінаў, няўдачаў і няўмеласці; а хваліцца — нязручна дый няма чым...

Не дзіва, што людзі не вельмі любяць спавядацца, хоць чуюць патрэбу гэтага, так што і самыя смелыя адкладаюць, або і адмаўляюцца. Падобна і я адцягваў успаміны аж да гэтых 83-ых гадкоў. А якраз я ўпёрся ў здарэнне труднае і балючае: ішоў мне мусіць пяты год і я нечым моцна правініўся (не магу прыпомніць, што было такое?), аж мама закіпела на мяне, але я — драла!.. Каб я жыў, ніколі датуль ад маткі не ўцякаў, а тут выскачыў на Барўнскую нашую вуліцу, а матка давай гнацца і лёгка дагнала: схапіла за руку і... нічога! Прывяла дамоў, гаманіла спакойна — ажно я думаў, што на тым і скончыцца. Але яна стала нібыта мяне аглядаць, і лагодна прыхіліла, дый як рэзнула па голым — аж мне заняло дух! Кажуць, што гэта называецца «бярозавая каша» і што бывае вельмі «смачная» дый «гарачая».

(Працяг будзе).

Беларускае замежжа

«БЕЛАРУСЬЕН РЭВ'Ю»

У Злучаных Штатах Амерыкі выйшаў чарговы нумар (Vol. 4 NO 2) інфармацыйнага бюлетэня Беларуска-амерыканскага Задзіночання «Беларусьен рэв'ю». У нумары добра прадстаўлены ўсе рубрыкі. На пачатку выдання падаецца кароткая інфармацыя , пра сустрэчу амерыканскага сенатара Л. Прэслера з міністрам замежных спраў Беларусі Пятром Краўчанкам, наведамляецца пра 2-ую гадавіну з дня прыняцця дэкларацыі аб суверэнітэце Беларусі, а таксама змешчана віншаванне беларускаму гімнасту В. Шчэрбе з нагоды яго перамогі на Алімпійскіх гульнях у Барселоне.

Арт Турэвіч у публікацыі «Беларусь і Ватыкан» вядзе гутарку пра магчымасць наладжвання дыпламатычных адносін паміж Беларуссю і Ватыканам, якая з'явілася пасля наведвання беларускай дэлегацыяй на чале з прэм'ер-міністрам В. Кебічам Ватыкана і сустрэчы 14 красавіка г. г. з Папам Янам Паўлам II. Тут выкладзены пункты погляду на гэтую праблему Беларускага Народнага Фронту і Старшыні Вярхоўнага Савета РБ С. Шушкевіча.

Што такое нацыянальны нігілізм, якім яго бачыць беларуская дыяспара, розныя аспекты нацыянальнага адраджэння,— гэтай праблеме прысвечаны артыкул І. Крэўскага «Трагічная спадчына прыгнёту».

Амерыканскім чытачам прапанаваны вытрымкі з інтэрв'ю пасла ЗША ў Беларусі Дэвіда Суорца, якое было надрукавана ў «Звяздзе» 29 красавіка г. г., а таксама падрабязна расказваецца пра святкаванне 2-ой гадавіны прыняцця Вярхоўным Саветам Беларусі Дэкларацыі аб суверэнітэце, што адбылося ў Менску 27 ліпеня.

«Радыкалізм — выратаванне Беларусі» — пад такой назвай змешчаны вытрымкі з дыялога паміж карэспандэнтам штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» Юрасем Залоскам і Васілём Быкавым. Пад рубрыкай «Фрагменты з беларускай гісторыі» надрукаваны артыкул пра Статут Вялікага княства Літоўскага, змешчаны здымак яго тытульнага ліста і партрэт канцлера Льва Сапегі. Пра Акцыю тэрміновай дапамогі пацярпелым у выніку Чарнобыльскай катастрофы, якая праводзілася з 7 па 22 чэрвеня 1992 г. дабрачыннай арганізацыяй «Сітыхоўп» («Надзея») і дэпартаментам сельскай гаспадаркі ЗША.

У выніку гэтай акцыі ў Беларусь было дастаўлена 3,5 тоны прадуктаў харчавання і лекаў агульным коштам каля 2,4 млн. долараў ЗША.

Напрыканцы нумара змешчаны выпісы з беларускага перыядычнага друку, якія адлюстроўваюць важныя моманты палітычнага жыцця рэспублікі і яе нацыянальнага адраджэння.

Л. Б.

«БЕЛАРУС»: чэрвень 1992

Амерыканскі «Беларус» стаў нарэшце нярэдкім госцем нашай рэдакцыі. Мы заўжды з вялікай нецярплівасцю чакаем чарговы нумар газеты, бо тут можна прачытаць шмат цікавага пра жыццё нашых суайчыннікаў за мяжой. Прапануем кароткі агляд чэрвеньскага нумара.

На першай старонцы — працяг «Канцэпцыі эканамічнай рэформы ў Рэспубліцы Беларусь», распрацаванай парламенцкай апазіцыяй БНФ у Вярхоўным Савеце.

Аб перашкодах, якія наўмысна чыняцца на шляху да рэгістрацыі нацыянальнай беларускай маладзёжнай арганізацыі «Аб'яднанне Беларускіх Скаўтаў», можна даведацца з невялікай нататкі «Камунізм жыве... русіфікацыя працягваецца... у Рэспубліцы Беларусь».

Цэлая старонка газеты прысвечана візіту мітрапаліта Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царквы (БАПЦ) Мікалая на Беларусь, які адбыўся ў сакавіку г. г. На падставе дзённіка мітрапаліта падрабязна расказваецца пра наведванне Баранавічаў, Слова, Моталя, Нясвіжа, Наваградка, пра сустрэчу з парламенцкай апазіцыяй БНФ. Тут змешчана шмат фотаздымкаў. Публікацыю падрыхтавў В. Русак. Сваімі ўражаннямі ад наведвання Бацькаўшчыны дзеліцца таксама Івонка Сурвіла. Яна прыязджала на Беларусь з нагоды міжнароднага кангрэса «Свет пасля Чарнобыля».

«Калі ж вернуцца на Беларусь нарабаваныя беларускія скарбы з Расіі?» — кароткі агляд артыкула, надрукаванага ў «Звяздзе» 30 мая г. г., дзе ўзнімаецца праблема вяртання беларускіх скарбаў, што знаходзяцца не толькі ў Расіі, але і ў Літве, на Украіне, у Польшчы, Нямеччыне.

Увазе чытачоў прапанавана хроніка эміграцкага жыцця: урачыстасці з нагоды царкоўнага свята патронкі Жыровіцкай Божай Маці, што адбыліся ў Кліўлендзе 17 мая г. г.; канферэнцыя на тэму «Нацыянальныя даследчыя ўстановы Амерыкі, іх роля ў ЗША і значэнне для Бацькаўшчыны», якая была арганізавана ў Ейльскім універсітэце ў г. Нью-Тэйвэк, штат Канектыкут; тыдзень беларускай літаратуры ў Берліне з 11 па 17 мая г. г., арганізаваны суполкай нямецкіх пісьменнікаў па ініцыятыве і пад кіраўніцтвам Норберта Рандава — даўняга прыхільніка беларускай літаратуры (публікацыя У. Сакалоўскага).

У нумары надрукаваны рэцэнзіі на новую кнігу Кастуся Акулы «За волю» (Таронта «Пагоня», 1991 г.) і на новы зборнік вершаў Ларысы Геніюш (Лондан, Беларуская Бібліятэка імя Ф. Скарыны, 1992 г.), а таксама невялікая, нататка пра беларускія картаграфічныя зборы ў Амерыцы.

Л. БАРШЧЭЎСКАЯ.

« Часопіс »

Выйшаў дзевяты нумар беластоцкага «Часопіса». На гэты раз ён багаты на беларускамоўныя матэрыялы.

«Сярод палякаў існуе пераканане, што беларусы — найбольш скамунізаваная нацыя. Быццам бы камунізм беларусы «высмакталі з малаком маці». І калі ў 1989 г. нехта пісаў у «Кур'еры Падляшскім», што пасля вайны ў радах Польскай рабочай партыі Беластоцкага павета амаль 82 працэнты членаў складалі беларусы, было гэта згодна з праўдай. Сярод насельніцтва гэтага павета складалі яны 25 працэнтаў. У Бельскім павеце беларусаў было ў траўні 1945 г. больш чым 84 працэнты членаў партыйнай арганізацыі, а сярод насельніцтва — толькі 45 працэнтаў.

Сёння, калі пра такія працэнты чытае нават адукаваны паляк, набывае ён пераканане, што камунізм у яго бацькаўшчыне — гэта, праўды, твор нацыянальных меншасцяў, выкарыстаных Масквой як інструмент яе палітыкі...» — так пачынаецца артыкул Яўгена Мірановіча «У крузе чароўнай ідэалогіі».

Нядаўна ў свет выйшла кніжка галоўнага рэдактара месячніка «Голас Часу» Юркі Весялкоўскага «Дарога рымскіх папаў на ўсход». Анонс гэтай кніжкі ў «Часопісе» дае Антось Мірановіч.

Часопіс друкуе жыццяпіс Святога Мучаніка Дзіцяткі Гаўрыіла, мошчы якога ў верасні гэтага года па благаслаўленню Архіепіскапаў Беластоцкага і Гданьскага Савы і Гродзенскага і Ваўкавыскага Валянціна перанесены з Гродзенскай царквы Пакрова Божай Маці ў Свята-Мікалаеўскі сабор у Беластоку. «Часопіс» багата ілюстраваны здымкамі і малюнкамі.

В. Ш.

WIS

6 жніўня рэдакцыйны калектыў беластоцкай газеты «Ніва» правёў сход, на якім было разгледжана пытанне аб выбарах галоўнага рэдактара газеты. Кандыдатам на гэтую пасаду аднагалосна быў вылучаны Яўген Мірановіч — доктар гістарычных навук, вядомы беларускай грамадскасці публіцыст.

11 жніўня Праграмная рада тыднёвіка беларусаў у Польшчы «Ніва», якая цяпер з'яўляецца выдаўцом газеты, пасля абмеркавання кандыдатуры на пасаду галоўнага рэдактара «Нівы» тайным галасаваннем выбрала Яўгена Мірановіча. Свае абавязкі спадар Мірановіч пачаў выконваць з верасня. У слове да чытачоў ён сказаў: «Сітуацыя «Нівы» не ёсць лёгкая. Як амаль усе цяпер, маем і мы свае фінансавыя клопаты, а пасля страты камп'ютэраў у галіне тэхнічнай падрыхтоўкі да друку вярнуліся мы на некалькі гадоў назад». Віншуючы спадара Мірановіча з пасадай, спадзяёмся, што ў хуткім часе «Ніва» зноў будзе прыходзіць да чытачоў Беларусі.

© PDF: Kamunikat.org 2012
© Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2012

© PDF: Kamunikat.org 2012 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2012

Заняткі вядзе Валянціна Карлаўна РАМАНЦЭВІЧ

ЗАНЯТКІ III

Вочна-завочная школа

ТЭМА: Чаргаванне л — ў, в — ў. Правапіс ў

Фанетычная размінка

1. Прачытайце словы, правільна вымаўляючы гук [ў].

праўда чытаў былі ў цябе
поўнач пісаў зрабілі ўсё
доўгі думаў даўно ўжо
роўны гаварыў бачыла ўчора

2. Прачытайце скорагаворкі, запомніце. Хутка прагаварыце тры разы.

а) Рапартаваў ды не дарапартаваў, стаў дарапартоўваць ды зарапартаваўся.

б) — У ката капыты, у каня кіпцюры?

— Не, у каня капыты, у ката кіпцюры!

Паўтарэнне вывучанага

1. Прачытайце апісанне дзядзькі Антося (урывак з паэмы Якуба Коласа «Новая зямля»).

...Ён невысок, не падта ёмак,
Ды карчаваты і няўломак,
А волас мае цёмна-русы,
І зухаўскія яго вусы
У меру доўгі, густаваты.
Угору чуць канцы падняты;
А вочы шэры, невялічкі.
Глядзяць прыветна, як сунічкі.
Але рантоўна і адразу
Не расчытаеш іх выразу:
То смех, то хітрасць з іх бліскае,
То дабрата, але якая!

Якім Вы ўяўляеце гэтага чалавека? Апішыце яго вусна па-свойму.

2. Раскажыце, як выглядае хто-небудзь з Вашых знаёмых.

3. Адкажыце на пытанні паводле тэксту «Сімволіка ручніка»:

— З чаго выраблялоцца ручнікі на Беларусі?

— Якое прызначэнне меў ручнік у жыцці беларусаў?

— Як выкарыстоўваўся ручнік у вясельных абрадах?

— Навошта пры вянчанні, адыходзячы з жаніхом ад аналоя, нявеста старалася цягнуць за сабой ручнік-паднožнік?

— У што верылі людзі, звязваючы ручніком рукі маладых у час вяселля?

— Як ужываўся ручнік у жалобнай абраднасці?

— Якое прызначэнне ручніка ведаеце Вы?

4. Пабудуйце выказванні ці кароткія дыялогі паводле наступных сітуацый:

Сустрэліся двое знаёмых. Павіталіся, пачалі гутарку...

Вы былі ў гасцях. Развітайцеся з гаспадыняй.

Вы наведалі хворага. Пачніце з ім размову.

Вам зрабілі добрую паслугу. Падзякуйце.

Вы пачаставалі дзіця. Яно вам падзякавала. Адкажыце яму ветлівымі словамі на падзяку.

У Вас з сябрам канчаецца працяглая гутарка. Развітайцеся.

Вы сустрэлі ў сталовай (буфеце) за абедам знаёмага. Выкажыце яму пажаданне.

Вы зайшлі да суседа, а там вячэраюць. Выкажыце пажаданне.

Для цікаўных

Прачытайце тэкст.

Дзяды

Культ продкаў на Беларусі мае складаную рытуальна-абрадавую сістэму. Найбольш пашыранымі праваслаўнымі святамі ў гонар усіх памерлых з'яўляюцца наступныя памінальныя дні: субота перад Вялікім постам, аўторак на другім тыдні пасля Вялікадня (Радаўніца), Траецкая субота і Змітраўскія дзяды.

Змітраўскія дзяды — абрад ушанавання памерлых суродзічаў, які адбываецца ў суботу на трэцім тыдні пасля Пакроваў. У адпаведнасці з традыцыйнымі народнымі ўяўленнямі лічыцца, што ў гэты дзень душы продкаў злятаюцца на зямлю, каб даведацца, як жывуць іх нашчадкі, як захоўваюць даўнія радаводныя звычаі...

Дзяды — вялікае сямейнае свята, якое абуджае нашу памяць, нашу самасвядомасць, ажыўляе гісторыю і паскаваля прыадчыняе будучыню. Памінальны характар свята вымагае пэўнай строгасці рытуальных дзеянняў і псіхалагічнай стрыманасці ў час яго правядзення.

Да свята раней абавязкова рыхтавалася ўся сям'я. Той з дарослых, хто быў у ад'ездзе, спяшаўся да вечара вярнуцца дадому. Неабходна было ўсюды навесці парадак: вымесці смецце з двара, прыбраць у хаце (асабліва старанна чысцілі кут і запечак), прыгатаваць шматлікія стравы, памыцца ў лазні. Казалі: «Трэба грэшнае цела абмыць, а потым і Дзяды адбыць».

У розных кутках Беларусі абрадавая вячэра мела нейкія спецыфічныя рысы.

Вячэра абавязкова пачыналася малітвай аднаго са старэйшых членаў сям'і. За стол садзіліся ціха, без запрашэння, кожны на сваё пастаяннае месца. Гаспадар, перахрысціўшыся, гукаў дзядоў.

Існаваў строгі парадак падавання страў на стол, напрыклад: куцця, поліўка, малако, клёцкі, яечня, каша, бліны, мяса... Кожны з членаў сям'і абавязкова павінен быў пакаштаваць усе стравы, інакш продкі будуць злаваць і наробяць шкоды. Пры гэтым колькасць страў магла быць рознай (але абавязкова няцотнай) у залежнасці ад заможнасці сям'і: 5, 7, 11, 13 і нават 15.

Вячэра праходзіла стрымана, ціха. Звычайна добрым словам успаміналі памерлых родзічаў, асабліва знакамітых і доўгажыхароў. Уставаць з-за стала трэба было адначасова ўсім, бо верылі, што той, хто ўстане раней, можа хутка памерці.

Пасля заканчэння вячэры гаварылі: «Святыя Дзяды! Елі і пілі, ідзіце да сябе». Стол накідалі непрыбраным, думалі, што пасля іх падсілкуюцца душы продкаў. Рэшткі страў назаўтра аддавалі старцам, свойскім жывёлам і птушкам, а беларусы-палешукі кідалі страву ў азёры і рэкі, калі ў сям'і былі тапельцы.

Паводле У. КРУКА.

Новая тэма

Чаргаванне л — ў, в — ў

1. Паназірайце, калі адбываецца чаргаванне в з ў:

трава — траўка — траў
галава — галоўка — галоў
лавіць — лаўлю — улоў
хлявы — хляўчук — хлеў

Вывад: чаргаванне *в* з *ў* ахоплівае без выключэння ўсе выпадкі, калі *в* знаходзіцца пасля галоснага перад зычным ці пасля галоснага ў канцы слова.

2. Назіраем:

думала — думаў
кідала — кідаў
брала — браў
вязала — вязаў
дала — даў

Вывад: у дзеясловах прошлага часу мужчынскага роду чаргаванне *л* з *ў* адбываецца сістэматычна.

3. Прачытайце словы *поўны, доўгі, шоўк, воўк* і параўнайце іх з рускімі адпаведнікамі.

Заўвага. У сярэдзіне слова «расійскае» *л* звычайна не адпаведае (як у выпадках на канцы слова: *даў* — *дала*). Заўсёды на месцы яго выступае *ў* (*поўны — паўнюткі, доўгі — даўжэй — даўжыня, шоўк — шаўковы — шаўкавісты, воўк — ваўчаня — ваўчыца*).

Ніколі не чаргуецца *л* з *в*:

а) на канцы назоўнікаў мужчынскага роду назоўнага склону адзіночнага ліку: *стол, кол;*

б) на канцы назоўнікаў жаночага роду роднага склону множнага ліку: *школ, скал;*

в) у сярэдзіне слова, калі пасля *л* можа з'яўляцца беглы галосны: *іголка — іголак, галка — галак;*

г) у словах іншамоўнага паходжання: *салдат, балкон, Балтыка;*

д) мяккае *л* таксама ніколі не чаргуецца з *ў*: *боль, колькі, пальцы.*

Правапіс ў — у

Літара *ў* пішацца:

1) У пачатку слова, калі папярэдняе слова канчаецца на галосную і паміж гэтымі словамі няма знака прыпынку: *прыйшлі ўсе, напісала ўжо.*

2. У сярэдзіне слова пасля галосных перад зычнымі або літарамі: *е, ё, ю, я, і*, калі апошнія вымаўляюцца раздзельна з папярэдняй часткай слова: *даўні, паважаць, салаўі, салаўём, салаўя, здароўе, здароўю.*

3) У канцы слова пасля галосных: *грыбоў, дамоў, зноў, хацеў.*

Заўвага. Вялікая літара *У* пасля галосных заўсёды пішацца без «шапачкі», хоць і вымаўляецца як *ў*.

Паназірайце:

Пішам:	Вымаўляем:
на Украіне	на Ўкраіне
далі Уладзіку	далі Ўладзіку
каля Урала	каля Ўрала

Літара у пішацца

1. У пачатку слова, калі гэтым словам пачынаецца сказ: *Учора* не было ветру.

2. У пачатку слова, калі гэта слова стаіць пасля зычнай літары або знака прыпынку: Вы, Вольга Міхайлаўна, *ужо* чыталі гэту кнігу?

3. У сярэдзіне або на канцы слова пасля зычнай: К*у*рапаты, б*у*дзем, б*у*дзем, лес*у*, прынес*у*.

4. У пачатку ўласных імён: Таццяна Уладзіміраўна, каля Уручча, на Уладзіўстоку.

5. У пачатку іншамоўных слоў: да *у*ніверсітэта, за *у*нівермагам, повая *у*верцюра.

6. У сярэдзіне некаторых іншамоўных слоў: прэзідыум, радыус.

Замацаванне новай тэмы

1. Перапішыце тэкст, замест кропак устаўце *ў* або *у*.

... парк. саджалі дрэ.цы. Міхась выпрасі. ... дзядзькі .ласа гонкі клёнік і пасадзі. на сваім двары. Аднам. клёнік. было с. мна расці. Адноўчы ... нядзелю жыхары дома выйшлі на двор і пасадзілі яшчэ некалькі дрэ.ца.. Міхаська. клёнік цяпер не с. м. е сярод іншых дрэ..

2. Пабудуйце сказы з дадзенымі прыкладамі так, каб у адным выпадку яны ўжываліся з *у*, а ў другім — з *ў*: *учора, у нас, ужо, усе.*

Развіццё гутарковай мовы

Сваяцкія і іншыя адносіны чалавека

Родственник — сваяк
родители — бацькі
мать — маці
мама — мама
мамочка — мамачка
отец — бацька
папа — тата
папочка — татачка
бабушка — бабуля, бабка
прабабушка — прабабка
дед — дзед
дедушка — дзядуля
прадед — прадзед
сын — сын
сынок — сынок, сыночак
дочь — дачка
доченька — дачушка
внук — унук
внучек — унучак
внучка — унучка
сестра — сястра
сестричка — сястрычка
двоюродная сестра — стрыечная [дваюрадная] сястра
брат — брат
братишка [маленький братик] — брацік
братец — браток, братка
двоюродный брат — стрыечны [дваюрадны] брат
невестка — нявестка
зять — зяць
жена брата — братавая
жена мужниного брата — ятроўка
деверь — дзевер (мужаў брат)
муж сестры, шурин — швагер
сестра жены — швагерка
мачеха — мачаха, мачыха
отчим — айчым
тёща — цешча
тесть — цесць
свекровь — свякроў, свякруха
свёкор — свёкар
предок — продак
потомок — нашчадак
жена — жонка
муж — муж
дитя — дзіця
деточка — дзіцятка
девочка — дзяўчынка
девушка — дзяўчына
девушка, достигшая брачного возраста — выданніца
мальчик — хлопчык, хлапчук
парень — хлопец
дядя — дзядзька
тётя — цётка
сват — сват
сватья — сваццця
жених — жаніх
невеста — нявеста, нарачоная
друг — сябар
подруга — сяброўка
любовник — каханы
любовница — каханка
мужчина — мужчына
женщина — жанчына
сосед — сусед
соседка — суседка

Звярніце ўвагу на асобныя расійска-беларускія адпаведнікі:

друг друга — адзін аднаго, адна адну, адно аднаго
дружить — сябраваць
любить (детей, работу) — любіць
любить (женщину) — кахаць
любовь — любоў, каханне
ухаживать за женщиной — заляцацца да жанчыны
ухаживать за ребёнком — даглядаць дзіця
женить (на к.-л.) — ажаніць (з кім-небудзь)
жениться (на к.-л.) — ажаніцца (з кім-небудзь)

Замацаванне новай тэмы

1. Прааналізуйце словы і скажыце, якія з іх вы ўжо ведаеце і якія вам неабходна запомніць.

2. Выпішыце словы, з якімі вы пазнаёміліся ўпершыню, і пабудуйце з імі сказы.

© PDF: Kamunikat.org 2012 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2012

© PDF: Kamunikat.org 2012 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2012

Рубрыку вядзе
Лявон БАРШЧЭЎСКІ

Эпоха найвышэйшага росквіту эканомікі і культуры Галандыі пасля яе вызвалення ад чужаземнага прыгнёту і рэвалюцыі ў канцы XVI стагоддзя дала Еўропе не толькі выдатных жывапісцаў ці карабельшчыкаў. У літаратуры з'явіліся значныя постаці, сярод якіх вылучаўся выдатны паэт і драматург Ест ван дэн Вондэл (1587—1679).

Ест ван дэн ВОНДЭЛ

Геро і Леандр

(Да Рубенсавага палатна)

Нэрэя дочкі, о куды вы
Труп абідоскага плыўца
Панеслі — з жаласцю жахлівай,
Ліхой, фальшывай да канца?

Труп, што імкліва-нестрымана
Сцягнуў у пекла вадаспад?
Любві быў служка ён адданы...
Назад, няўмольныя! Назад!

Няўжо, абвіўшы валасамі,
У Сэст вы цела несяце,
Каб у Геро перад вачамі

Узнікла ў вечнай пекнаце
Бурлівых хваль тугі суровай,
Што плачуць па ахвяры новай?

Спеў хору анёлаў

(З трагедыі «Люцыпар»)

Хто ў вышыні недасягальнай
Сядзіць — там, дзе святла паток
Бязмежны? Хто неспасцігальны
Праз час ды вечнасць, слых ды зрок?
Ён — у сабе ды сам сабою:
Няма пачатку па-за ім;
І з гэтай існасцю сваёю
Не паддаецца ён зусім
Ваганням; ён — першапрычына
Ўсяго, з яго паўсталі дух,
Жыццё, што доўжыцца няспынна,
І сонца сонцаў вечны рух,
Усё, чым можа ўзбагаціцца
Зямны наш розум і чым — не;
Бязбрэжны акіян, крыніца
Спагады, да якой імкне
Душа. Ці ж гэта не ягонай
Руплівай мудрасцю адной
Да неба ўзнёс свае калоны
Палац зіхоткі над зямлёй?
Прад кім мы крыллем засцім вочы,
Каб асляпіць не здолеў нас
Ягоны бляск? Прад кім ахвоча
Мы кленчым на зямлі ўвесь час
У страху, з гэткімі вачыма?..
Каго ўслаўляем мы пяром,
Узятым з крылца серафіма,
І хваласпеў каму пяём?

Пераклад з нідэрландскай Лявона Баршчэўскага.

(Працяг. Пачатак у №№ 5—40).

Алег БЕМБЕЛЬ

З «падпольнай» кнігі

Почему-то Мирович, приехав в Белоруссию из Ленинграда (сам он — белорус), так увлёкся, что пишет и ставит «Кастуся Калиновского», «Машеку», «Кавеля-ваяводу» — национальные по духу народные драмы... Заботится о развитии национального театра... Собрал вокруг себя авторов национальных...

(пра падборку тэкстаў...)

...Я со всем этим согласен... Мне это всё нравится... Ядвигин Ш.: «Мова — кроў культуры», — ну разве это не так?.. Шекспира — как бы его ни переводили, но по-английски он читается лучше...

...Не случится ли такое, что у нас не будет переводчиков с белорусского?.. Я пробовал переводить с русского на белорусский. Всё вроде бы хорошо, но мне кажется, что я не знаю язык белорусский настолько глубоко, чтобы делать это профессионально...

(— А што думаеце пра словы Цёткі?..)

Я, по-моему, аб этом и говорю: когда со мной говорят по-русски — я говорю по-русски, когда по-белорусски — я по-белорусски... С удовольствием читаю Короткевича, Быкова, Брыля. Это — клад в современной белорусской литературе... Я параіў бы нашым літаратарам націкавіцца Ігнатам Буйніцкім, Міровічам, Дунін-Марцінкевічам... Багдановіч — вельмі павучальны прыклад....

У тэатры ў нас самыя яркія — 20-ыя гады... Пашанцавала — прыехаў Міровіч...

(Развітваючыся, я сказаў: — Калі кнігу не «зарубяць» — падару з аўтографам...)

— Я думаю, што зарубяць.

(— Такі малады — і ўжо так рэалістычна глядзіць на свет!..)

— Я журналіст... І ўсякую лірыку ў нас адсякаюць ужо на першым курсе...

(Калі я прынёс аўтару тэкст інтэрв'ю на «праўку», ён закрэсліў апошні дыялог і замест яго напісаў наступнае:)

А наогул, я вельмі не люблю многіх «...ізмаў», накшталт нацыяналізму, шавінізму, касмапалітызму і г. д. Я хутчэй за ўсё — інтэрнацыяналіст. Такое выхаванне атрымаў... Ва ўсім патрэбна разумная мера. І па пытанню мовы таксама. Для мяне дзве мовы аднолькава родныя: беларуская і руская. Валодаю і польскай, чытаю па-англійску...

(Паміж 40 і 50, беларус, журналіст)

...О многих защитниках беларускай мовы я бы сказал, что они любят себя в мове, а не мову в себе... И несут себя при помощи мовы...

Мова сама по себе не может браться. Как Ленин говорил — каждое явление нужно рассматривать в максимально большом количестве связей. А связана она (мова) прежде всего с культурой, с этикой, с эстетикой человека, с условиями его существования...

Момент этики — весьма существенный (как говорит с тобой собеседник?)... Белорусы издревле народ скромный, и своё «я» никогда не выпячивали... (А сейчас многие) хотят дело подменить игрушками...

В чисто прикладном смысле безобразно с мовай обращаются редакторы. Сколько редакторов — столько моў... Мова засорена — чаще всего адептами языка, адептами чысціні...

Если Дунін-Марцінкевіч и другие писалі по-польски (это я с Цёткой полемизирую) — это было следствием исторической ситуации. Но они как раз служили своему народу... А «Песня о зубре»? Что с того, что она написана на латыни?.. Зато как в ней передан дух, уклад жизни именно этого народа!..

(Працяг будзе).

Чыталі?

«Мы — як чужынцы на вуліцах нашых»

Кніга Людмілы Рублеўскай «Замак месячнага сяйва» — найбольш, відаць, важкая сёлетняя сустрэча з паэзіяй маладых. Хоць, калі мець на ўвазе ўзровень паэтычнага прафесіяналізму, то Л. Рублеўская — творца сталы і вопытны. Ды ўсё ж перад намі вершаваны зборнік як з'ява маладосці, сугучная рамантычна-эмацыянальнаму адлюстраванню навакольнага свету. Зроблена-здзейснена гэта не ў рэчышчы лірычна-інтымнай (традыцыйнай для «жаночай» паэзіі) плыні, а ў судакрананні з крыжавымі тэмамі жыцця. І як адна з самых значных дарог нацыі (а следам — і сапраўднай паэзіі) — гістарычна-пакутлівы шлях нашай роднай мовы. А яна ж, боль за яе,— пастаянны матыў зборніка «Замак месячнага сяйва».

Мы — як чужынцы
на вуліцах нашых.
Дзе, і ў каго, і пра што ні спытай —
Па-беларуску ніхто не адкажа.
Хочаш, каб слухалі —
мову мяняй.

На першы позірк вершы Людмілы Рублеўскай, прысвечаныя стану роднай мовы, выключна песімістычныя. Але адкуль быць таму аптымізму? Мяркуйце самі: пасля таго, як беларускай мове нададзены статус дзяржаўнай, зноў усур'ёз загаварылі пра двухмоўе. Пасля таго як большасць школ (хаця б па «легкакрылай» лічбе статыстыкі) сталі беларускамоўнымі, супраць роднага слова выступаюць бацькі-беларусы, а часам — нават настаўнікі... Што ўжо тут казаць?! У гэтым сэнсе песімізм зразумелы. Ён — асаблівага адцення. У гэтым песімізме сумненне суседнічае з роспаччу. Ці нават болей — сумненні рухаюць да надзвычайнай роспачы.

Калі на праспекце
Чуеш гаворку на мове бацькоў —
Радасць такая —
як быццам бы стрэціў
Недзе ў Анголе сваіх землякоў.
Мы — нібы прыхадні ў нашай сталіцы.

Аўтарка далёкая ад ідэалістычнага захаплення, што, маўляў, паратунак, збаўленне трываламу існаванню беларускага слова дасць, да прыкладу, мастацкая літаратура. Браточкі, гэта ж Караткевіча не чытаюць! А ён наўмысна пісаў захапляючыя дэтэктывы, каб хоць бы цераз іх зацягнуць чытача ў палон роднай мовы. Пра гэта — радкі верша «Кнігам Караткевіча».

Невыносна глядзець мне,
што кнігі яго
не купляюць,
Як святару — стайню пабачыць
у храме сваім.
Чым цябе мацаваць,
чалавечая
цьмяная памяць,
Каб капрызна ў нябыт
не шпурляла
хоць самым святым?

І што здольна развеяць, як пыл, разбіць ушчэнт песімізм? Канешне ж, адной аўтарцы кнігі «Замак месячнага сяйва» адказаць наўрад ці пад сілу. Тым не менш, радуе, па-добраму здзіўляе руплівасць паэткі ў росшуку сродкаў для адраджэння роднай мовы, пашырэння яе ўжытку. Вялікую ролю, і з гэтым нельга не пагадзіцца, надае Людміла Рублеўская маральнаму прыкладу («Старыя інтэлігенты», «Першым беларускім вандроўным тэатрам», «Настаўнік», «Курсісткі», «Апошні беларускі князь»). Хіба ж не ад кожнага з нас залежыць, ці будзе чутна роднае слова?

Знак пытання — не проста пытанне без адказу. А хутчэй — запатрабаванне ўзяць чужыя і разам з тым блізкія лёсы ў прыклад. Як быццам дыстанцыя ад нас да дарэвалюцыйных курсістак, да адраджэнцаў пачатку XX стагоддзя вызначаецца ў якісьці год ці два. Але мо яно і так?.. Мы ж па духу, па сутнасці справы ў абароне роднага і нацыянальнага рухаліся дзесяцігоддзямі зусім не ўперад, а толькі каціліся назад. Вось і апошні беларускі князь, пра якога раней станоўча згадваць «не рэкамендавалася». Так, як сёння гэта робіць Людміла Рублеўская:

І «па-мужыцку» гаварыў —
«Бо каралі так гаварылі!» —
І лірнікаў любіў старых
Пра гераічных продкаў былі.
....
За вышыню — пякельны ўдар.
За гонар — просты ўдар сякерай.
Хай феадал, хай — не змагар,
Ён — мову меў, зямлю і веру.

І апалячаным сваім,
І абрусеўшым спадкаемцам
Нічога ён не даў, акрым
Папроку памяці бясконцай.

Нам жа — і час да гэтага вымушае — нашчадкам трэба пакінуць нешта важкае, грунтоўнае, вартае ўвагі. І найперш — у адраджэнні саміх сябе як нацыі. Інакш...

Мова памрэ,
а за ёю —
народ.

Адгарніце вокладку кнігі Людмілы Рублеўскай «Замак месячнага сяйва», удумайцеся ў кожны радок, паспрабуйце перажыць той жа святы боль, які вядзе паэтку.

Ганна ЦІТАЎКА.

© PDF: Kamunikat.org 2012 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2012

© PDF: Kamunikat.org 2012
© Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2012

Горас МАККОЙ

БЫВАЙ, ЖЫЦЦЁ, БЫВАЙ, КАХАННЕ!

(Працяг. Пачатак у №№ 32–40).

— Гэта павінна вас зацікавіць. Няма ніякай рызыкі. Паслухайце, пан Мандан, калі гэтыя два тыпы абшчыпалі мяне, я ўжо быў гатовы скарыцца. Але калі я даведаўся, што адзін з іх — галоўны інспектар, усё перамянілася. Я зразумеў, што ён можа зрабіць мне вялікія паслугі, калі я заганю яго ў кут...

— І што, вы яго накрылі? — суха абарваў ён.

— Накрыў...

— Усё роўна як на кнопку націснулі, каб запаліць святло? Заяц зладзіў ваўка! Вы, канешне, ведаеце яго імя?

— Гэта Уэбэр,— адказаў я, супакойваючы сябе: «Не кіпяціся».— Гэта інспектар Уэбэр.

Мандан зарагатаў і хацеў ужо быў нешта сказаць, як раптам увайшоў негр з каваю. Трымаючы паднос на левай руцэ, ён разліў каву і паставіў перад кожным па кубку. Потым, пакінуўшы паднос на падлозе, побач з Манданам, выйшаў.

Мандан зрабіў два-тры глыткі, гледзячы то на мяне, то на кубак. Што да мяне, дык я паставіў кубак на паднос, не адпіўшы ні глытка.

— Хопіць, гэта ўжо занадта! Чарлі Уэбэр сустракаецца з гангстэрам, да таго ж, з гангстэрам у пралёце...

— Тым не менш, уявіце сабе, гэта так.

— Вы ўжо перабіраеце,— з усмешкаю сказаў ён.— Відаць, дрэнна адрэпеціравалі.

— Што?

— Я ад іх такога не чакаў. Звычайна яны спрытнейшыя, калі даюць урокі сваім сведкам...

— Якім сведкам? Хто — яны?

— Адвакаты, што прыслалі вас сюды.

— Якія адвакаты? Ніхто мяне не прысылаў...

— Слухайце, малады чалавек,— сказаў ён.— Я не буду выстаўляць вас за дзверы, загадаўшы даць вам выспятка, бо не вы адказваеце за гэты фарс. Але вы знойдзеце іх і скажаце ім, што я вельмі расчараваны. Я думаў пра іх лепш. Нашмат лепш...

— Клянуся чорт ведае чым: я абсалютна не разумею, пра што вы гаворыце!

— Прашу вас, малады чалавек. Не вымушайце мяне вяртацца да ранейшага рашэння выставіць вас за дзверы. Пасткі, якія расстаўляюць мне гэтыя панове, усё больш смешныя. Божа літасцівы, Чарлі Уэбэр! За каго яны мяне прымаюць? За патэнтаванага крэціна? Не маглі выбраць якогась простага ганчака, каб я мог паверыць, што ён здатны на шантаж? Божа, Чарлі Уэбэр! Самы значны паліцэйскі горада...

Ён зарагатаў і раптам апусціў руку ў кішэню і, перш чым я паспеў зразумець, што ён хоча зрабіць, свіснуў у свой нямы свісток.

— Я перадумаў,— сказаў ён змрочна.— Я выстаўлю вас за дзверы...

З'явіўся бамбіза-негр. Ускочыўшы, я выхапіў рэвальвер і нацэліў яго слузе ў самы пупок. Негр спыніўся.

— Схавайце рэвальвер,— сказаў Мандан.

— Скажыце яму, каб ён выйшаў. Богам заклінаю, скажыце, каб ён выйшаў! — закрычаў я.

Негр стаяў перада мною, сабраны, напружаны, пільна гледзячы ў вочы Мандану і чакаючы адно ягонага сігналу, каб кінуцца, схітраваўшы, на мяне. Я баяўся яго. Я выдатна ведаў, што змагу зваліць яго адной куляю, ведаў, што здараецца з людзьмі, калі іх раняць у пупок — аднак усё роўна баяўся яго.

— Скажыце яму выйсці,— паўтарыў я.

— Выйдзі, Альтэс,— сказаў Мандан.

Твар у негра і цяпер быў такі ж непранікальны. Ён зноў моўчкі выйшаў.

— Схавайце рэвальвер,— сказаў Мандан.

Я паклаў рэвальвер у кішэню, але сеў так, каб у любую секунду быць гатовым да з'яўлення з-за парцьеры гэтага чорнага д'ябла.

— Паслухайце мяне ўважліва, сучы сын,— сказаў я Мандану. — Усё, што я вам расказаў — поўная праўда. Я ўцёк заўчора з турмы і прыбыў у гэты горад толькі таму, што машына, у якой мы ўцяклі, была аднаго тутэйшага тыпа, і мы павінны былі вярнуць яе яму. Я скарыстаў тую самую тачку, каб паставіць магазін — мне трэба было рухацца далей, а бабак не было. Аднак не паспеў я сабрацца ў дарогу, як да мяне заявіліся разам з уладальнікам гэтай машыны два ганчакі — гэта ён іх прывёў. Яны мяне абулі. Тады я яшчэ не ведаў, што адзін з іх — галоўны інспектар. Калі я даведаўся аб гэтым, то вырашыў узяць яго на кручок. І мне гэта ўдалося. Але гэта нічога не дасць мне, калі вы не дапаможаце.— Я дастаў рэвальвер і навёў яго на жывот Мандана, трохі вышэй за кубак кавы, які ён трымаў у руцэ.— Свісціце вашаму негру. Скажыце яму, каб ён прынёс вам адзежу. Вы паедзеце са мною і праслухаеце гэты дыск.

— Можна дапіць каву? — запытаўся ён.

— Давайце.

Ён выпіў каву і паставіў кубак на сподачак.

— Пакладзіце рэвальвер у кішэню,— сказаў ён.

Я паклаў рэвальвер у заднюю кішэню штаноў. Мандан дастаў свісток, падзьмуў у яго — і адразу ж з-за парцьеры з'явіўся негр — усё роўна як джын з бутэлькі.

— Альтэс,— сказаў Мандан,— прынясі мне адзежу...

Джынкс наставіў дыск на фанограф. Прытуліўшыся да дзвярэй спальні, Мандан слухаў — нерухома, з бясстрасным тварам. Калі дыск скончыўся, ён аслабіў гальштук і паправіў манжэты кашулі.

Я хачу паслухаць яшчэ раз,— сказаў ён.

Джынкс уключыў фанограф. Мандан зноў прытуліўся да дзвярэй, але цяпер ён слухаў яшчэ больш уважліва. Раз-пораз ён кідаў позірк на Холідэй — яна ляжала на ложку. Але выглядала гэта так, усё роўна як ён і не бачыў яе. Цішыня была поўная — чуваць было толькі дыск. Нарэшце дыск зноў скончыўся, і Мандан прайшоў у глыб пакоя. Мы з Джынксам падышлі да яго.

— Цяпер вы ўпэўніліся? — спытаўся я.

— Упэўніўся. Але я ашаломлены. Вы не тутэйшы і не можаце зразумець, наколькі гэтая гісторыя неверагодная.

— Чаго вам яшчэ трэба? Адзінае, што мае значэнне — гэта, што я ўзяў яго на кручок. Гэты Уэбэр — усяго толькі гнілы ганчак, яшчэ адзін з іх, хто ўліп у гісторыю...

— Менш захаплення! Уэбэр не просты ганчак...

— Навошта спрачацца? Доказ — на дыску. Калі вы толькі хочаце перадаць нам сваё адзіўленне тым, што заезджы маладзён на скорую руку ўхапіўся чыста выпадкова за пятку вашага мясцовага Ахіла, то мы можам пагаварыць аб справе. Забудзьце, хто гэты тып, забудзьце, хто я, і адкажыце мне толькі на адно пытанне. Мы ўзялі яго на кручок?

— Узялі.

— Тады заклінаю вас, адкажыце: вы згодны папрацаваць з намі?

Ён апусціў свае гушчэзныя бровы і пацёр нос.

— Я хачу толькі папярэдзіць вас, каб вы не кідаліся ў гэтую схватку стрымгалоў. Уэбэр — магутны чалавек. Адзіная памылка — і мы апынемся пад грузавіком з цэглаю.

— Лухта. Адкажыце на маё пытанне: вы з намі ці не?

— Пройдзем на кухню, прысядзем і пазнаёмімся,— сказаў Мандан.— Я хацеў бы ўведаць пра вас трохі багата рэчаў, перш чым заўтра ўранку сюды прыйдзе інспектар...

X

Рыс прыйшоў першы і адразу ж утуліўся ў Холідэй, якая сядзела на канапе. Загаварыў ён толькі пасля таго, як я зачыніў дзверы.

— Шэф прыйдзе праз хвіліну. Ты знайшоў свайго сябра?

— Знайшоў.

Ён падсунуў да сябе крэсла і сеў, павярнуўшыся тварам да Холідэй.

— Шэф будзе хутка,— паўтарыў ён.

Я адчыніў дзверы спальні і даў Джынксу знак: выходзь.

— Джынкс Рэйнэр. Пан Рыс,— пазнаёміў я іх.

— Лейтэнант Рыс,— паправіў ён мяне.

— Прашу прабачэння... лейтэнант Рыс.

Джынкс падышоў да Рыса і паціснуў яму руку. Нягледзячы на ўсе надбадзёрванні, якія ён пачуў ад мяне незадоўга да з'яўлення паліцэйскага, ён нерваваўся. Усё ж такі гэта было яму ў навіну — мець таварыскую сустрэчу з прадстаўніком закона, які ведае пра здзейсненае ім злачынства.

Пастукалі ў дзверы. Мы пераглянуліся, Рыс устаў.

Я адчыніў дзверы. Гэта быў інспектар Уэбэр, тутэйшы князёк праваахоўны ўласнай персонаю. Нельга недаацэньваць яго, сказаў Мандан. Я разглядваў цяпер інспектара з новым, павышаным інтарэсам, імкнучыся ўлавіць у ім нешта такое, што растлумачыла б мне звышасцярогу, якую адчуваў перад ім Мандан, і нічога такога не знайшоў. Для мяне гэта быў звычайны паліцэйскі чарвяк.

«Добра, Чарлі,— падумаў я,— кідайся ўперад, любы мой, і адразай сабе кавалак пірага. Паглядзім, ці зможаш ты сарвацца з майго кручка...»

— Выбачайце, што спазніўся,— сказаў ён, уваходзячы.— Я падымаўся па лесвіцы для персаналу.

— Нічога, нічога,— адказаў я, зачыняючы дзверы.— Джынкс, вось інспектар Уэбэр...

Інспектар сеў перад Джынксам і ўгледзеўся ў яго, зусім не зважаючы на Холідэй і Рыса.

— Дык што там у цябе за справа? Гэта ты яе вынюхаў?

— Я, пан інспектар. Я...

— Наколькі ўсё гэта цягне?

— Э-э, на шмат...

— А дакладна?

— Вельмі на шмат,— адказаў Джынкс, кідаючы мне ўмольны позірк.

Цяпер ён нерваваўся яшчэ больш. Ён ужо спалохаўся Рыса і, натуральна, ледзь не самлеў перад інспектарам. Але я вырашыў: няхай яшчэ крыху пазмагаецца. Можа, хоць трохі абаб'ецца. Гэта яму вельмі патрэбна.

— Дык што ты сабраўся ставіць? — рэзка спытаўся інспектар. — Адрас.

— Э-э...— пачаў Джынкс.

Інспектар павярнуўся да мяне:

— Гэта твой сябра, пра якога ты мне казаў?

— Ён самы, пан інспектар.

— Растлумач яму,— адчайна сказаў мне Джынкс.— Растлумач...

— Што растлумачыць? Вы можаце мне сказаць, што ў вас за справа? — раз'юшана запытаўся інспектар.

Нябога Джынкс выдаваў цяпер сапраўднага пакутніка. Калі я пакіну яго перад вачыма інспектара яшчэ на хвіліну, ён зможа запароць усю задуму.

— Тут у нас адзін з вашых сяброў, пан інспектар,— сказаў я.— Няхай лепш ён растлумачыць вам, у чым рэч...

— Дзень добры, пан інспектар,— пачуўся голас Мандана.

Уэбэр і Рыс рэзка павярнуліся да яго. Мандан стаяў ля дзвярэй спальні і ўсміхаўся — бровы апушчаныя, лоб зморшчаны.

— Пакладзіце рэвальвер у кішэню, лэйтэнант,— сказаў ён спакойна.

Я ўбачыў, што ў Рыса сапраўды рэвальвер у руцэ.

— Якога чорта вы тут робіце, Мандан? — спытаўся інспектар.— Што тут адбываецца?

— Што? У мяне тут была кароткая гаворка з маімі кліентамі, пакуль вы яе не перапынілі.

— З вашымі кліентамі? Бог ты мой, што ў вас за гісторыя? — усхадзіўся інспектар.— Расказвайце! Я слухаю вас.

— Пазней,— усміхнуўся Мандан.— Трохі пазней. Спачатку я хацеў бы крыху асвяжыць вашую памяць, каб вы, калі зойдзе гаворка, казалі пра тое ж, што і мы...

Ён падышоў да стала, на які мы паставілі фанограф, і ўключыў апарат. Дыск закруціўся.

— Падыдзіце бліжэй. Няварта,— кіўнуў Мандан на фанограф,— каб ён гарлапаніў пра гэта на ўсю вуліцу.

«Трэба будзе паслаць яму букет кветак са словамі прабачэння,— падумаў я.— Гэта ас...»

— Няварта трывожыць суседзяў, каб яны выклікалі паліцыю...

Інспектар і Рыс пераглянуліся, збянтэжаныя. У Рыса твар быў зусім ашаломлены, у інспектара — цвёрды і рашучы. Цяпер ён ужо ведаў, што ў нас за справа. Недакладна, яшчэ толькі здагадваўся, але ўжо ведаў. Ён з нянавісцю паглядзеў на мяне, але цяпер мне гэта было маслам па сэрцы. Цяпер я ўжо нічога не баяўся.

— А зараз, увага,— сказаў Мандан.

Ён паставіў на дыск дыяфрагму. Неўзабаве пачуліся галасы. Інспектар паглядзеў на Мандана, які мірна ўсміхаўся, потым на Рыса, які ажно вочы вылупіў, і, нарэшце, спыніў свой позірк на мне. Я ўбачыў, як пацямнеў у яго твар, як задрыжэлі павекі — у ім абуджаўся звер.

Раптам ён выхапіў з кішэні рэвальвер.

— Рукі ўверх! — крыкнуў ён.

Мы ўзнялі рукі. Рыс зноў дастаў свой пугач і адступіў назад, пільнуючы нас вачыма. Інспектар кінуўся да фанографа і схапіў левай рукою за дыяфрагму, жадаючы сарваць яе, але сарваў толькі скуру з сваёй рукі, расшараваўшы далонь іголкаю, што лязом. Ён ажно ўзвыў ад болю, схапіў скрываўленай рукою дыск і, жадаючы разбіць, стукнуў яго аб фанограф, але, зразумеўшы, што гэта немагчыма, сагнуў яго ўдвая на жываце і засунуў пад рэмень.

— Неданоскі! — крыкнуў ён.— Абшукай іх, Рыс.

Рыс пачаў абшукваць Джынкса.

— Вы не праслухалі самы цікавы пасаж,— сказаў Мандан.— Там, дзе вы збіраецеся касануць бабкі.

— Неданоскі! — зноў выкрыкнуў інспектар, глянуўшы на акрываўленую руку.

Рыс адшукаў Джынкса і заняўся мною.

— Мы без зброі,— сказаў я.

— Без,— пацвердзіў Рыс.

— Станавіцеся ля сцяны,— загадаў інспектар.

Справа зайшла ўжо надта далёка. Я паглядзеў на Мандана.

(Працяг будзе).

© PDF: Kamunikat.org 2012
© Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2012

© PDF: Kamunikat.org 2012 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2012

На атрыманне Дзяржпрэміі Рэспублікі Беларусь

[illegible]

Фота Уладзіміра ШУБЫ. Белінфарм.

ПЕРАМОЖЦЫ ТРОХ ТУРАЎ ВІКТАРЫНЫ «СТАРАДАЎНЯЯ БЕЛАРУСЬ»,

якія атрымаюць бясплатную падпіску на газету «Наша слова» на першае паўгоддзе наступнага года:

Алена і Марына БЫКАВЫ, в. Турэц-Баяры Маладзечанскага раёна;
Вольга ДЗЕМІШ, в. Заскавічы Маладзечанскага раёна;
Вера ЖУКОВІЧ, г. Менск (кіраўнік беларускага гуртка);
Анатоль ІВАНОЎСКІ, г. Баранавічы;
Наталля ІЛЬЮШЭНКА, п/а Пруды Маладзечанскага раёна;
Леанід КРАСОЎСКІ, в. Мікулічы Бярэзінскага раёна;

Сяргей КУЛАКОЎСКІ, в. Забалоцце Смалявіцкага раёна;
Мікіта МІШЫН, г. Менск;
Наталля НАЗАРАНКА, в. Турэц-Баяры Маладзечанскага раёна;
Ф. ПЕКАР, п/а Ісерна Слуцкага раёна;
Міраслаў РАМАНОЎСКІ, г. п. Івянец;
Дзяніс САМАЙЛОВІЧ, г. Наваполацк;
Святлана САС, г. Ліда;
Аксана ХАБДУЛАВА, п/а Дварэц Рагачоўскага раёна;
Валянціна ЧМЕЛЬ, в. Пяскі Кобрынскага раёна (кіраўнік гуртка).

Нагадваем, што фундатарам (спонсарам) віктарыны з'яўляецца акцыянернае таварыства «Кросны», прадстаўнікі якога ў бліжэйшы час вышлюць пераможцам віктарыны падпісныя квітанцыі «Нашага слова» на першае паўгоддзе 1993 года.

Вынікі віктарыны падвёў Мар'ян ВІЖ.

ДА ВЕДАМА СУПОЛАК ТБМ МЕНСКА

На чарговым пасяджэнні Рады Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны г. Менска прынята рашэнне аб правядзенні гарадской канферэнцыі з парадкам дня: «Выкананне Закона аб мовах у г. Менску». Рада адбудзецца 24 кастрычніка 1992 года ў Палацы культуры Менскага аўтазавода (кіназала). Пачатак а 10 гадзіне.

Прапануецца ўсім суполкам г. Менска абмеркаваць на сходах дзеянні афіцыйных органаў па выкананні Закона аб мовах і адпаведнай дзяржаўнай праграмы. Абагуліць крытычныя заўвагі, прапановы для выкладу іх на гарадской канферэнцыі ці накіраваць у гарадскую Раду.

Просьба абраць сваіх дэлегатаў: 3 чалавекі ад кожнай суполкі, столькі ж ад раённых радаў.

На канферэнцыю запрашаюцца прадстаўнікі прадпрыемстваў, гарвыканкама, райвыканкамаў г. Менска, а таксама ўсе жадаючыя. Запрашэнні, пасведчанні дэлегатаў можна набыць у старшынь раённых рад.

Менская Рада ТБМ.

«Тэатральная Беларусь», № 5

Нумар адкрываюць тры драматычныя казкі, разлічаныя на дзіцячую аўдыторыю: «Жывая вада» Зінаіды Дудзюк, «Чарадзейная рыдлёўка» Арнольда Дыбчы, «Кветкі пад ліўнем» Ігара Сідарука. Уступнае слова да іх напісаў Анатоль Сабалеўскі.

Аб ролі тэатра ў адраджэнні нацыянальных пачуццяў, пашаны да сваёй роднай мовы, сваіх традыцый і культуры гаворыць у артыкуле «Калі мы станем тэатраламі?» Уладзімір Дамашэвіч. «Кірмаш і барахолка» — разважанні Яўгена Міклашэўскага пра неабходнасць вяртання да сваіх каранёў. «Гэта ж сваё, — піша ён, — сваёй гадоўлі, свайго вырабу. А сваё — не ўкрадзенае, бо тое, што недзе ці ў некага ўкрадзена, цаны не мае».

«Што сышло з ганчарнага круга» — публікацыя Таццяны Арловай пра фестываль «Балтыйская тэатральная вясна», што сёлета адбыўся ў Гродне, аб прычынах няўдач беларускага тэатральнага мастацтва на «Балтыйскіх вёснах».

Да гэтай жа тэмы вяртаюцца ў сваіх адказах на пытанні анкеты «Тэатральнай Беларусі» крытык Ірэна Алексайтэ (Літва), актрыса Аляксандра Клімава, рэжысёр Рыд Талінаў.

«Павярнуцца тварам» да аднаактовай драматургіі заклікае Віктар Яцухна ў артыкуле «Незапатрабаваны рэзерв».

«Пяць гадоў: набыткі, страты, праблемы...» — справаздача з пасяджэння «круглага стала», праведзенага секцыяй крытыкі і тэатразнаўства Саюза тэатральных дзеячаў РБ. Публікацыя Міколы Макарцова «Адраджэнец» прысвечана рэжысёру Краснапольскага тэатра, заслужанаму работніку РБ Валянціну Іванавічу Ермаловічу, а Сяржук Клімовіч у сваім артыкуле «Яна запрашае на белы танец...» расказвае пра мастачку нацыянальнага касцюма Галіну Уладзіміраўну Юрэвіч.

«Апошняя трагедыя Галубка» — успаміны Сяргея Грахоўскага да 110-годдзя з дня нараджэння У. Галубка. «Радаўніца з Хрэсным ходам» — публікацыя Яўгена Адамовіча пра яшчэ адно вяртанне даўно забытай нацыянальнай традыцыі.

У нумары пададзена хроніка тэатральнага жыцця і добра прадстаўлена рубрыка «Пасля спектакля».

Л. Б.

Толькі з табою

Словы А. РУСАКА

Музыка І. ЛЮБАНА

Толькі з табою мне хочацца быць,
Толькі з табою,
Радасць, і шчасце, і гора дзяліць | 2 р.
Толькі з табою.

Ранняй часінай к табе я лячу,
Познай парою,
Толькі к табе прыхіліцца хачу | 2 р.
Сэрцам, душою.

Выйсці у поле, дзе нівы шумяць,
Там, над ракою,
Першую зорку на небе спаткаць | 2 р.
Толькі з табою.

І не так страшна ісці па пуці
Будзе з табою,
І так ісці неразлучна ў жыцці | 2 р.
Толькі з табою.

Народная лякарня

Лячэнне матачным малачком (працяг)

Матачнае малачко як лекавы сродак найлепш ужываць свежым, узятым непасрэдна з матачнікаў. Спалучаць яго можна з пчаліным уджаленнем (пчаліным ядам), мёдам або пылком. Лячэнне праводзяць на пасецы. Перавага такога спосабу лячэння ў тым, што матачнае малачко скарыстоўваецца ў натуральным стане, калі яшчэ цалкам захаваны біялагічныя і лекавыя ўласцівасці прадукта, чаго нельга сказаць аб яго аптэчных прэпаратах.

Курс лячэння на пасецы — дзесяць дзён. Прымаюць малачко штодзённа, скарыстоўваючы на адзін прыём змесціва аднаго матачніка (з дзесяці матачнікаў хворы атрымлівае прыблізна 2 г малачка). Прымаюць пад язык або затрымліваючы ў роце за гадзіну да яды. Адзначым, што ўсе прэпараты з пчалінага малачка прымаюцца ўнутр такім спосабам і нашча.

У сумесі з мёдам (1 г малачка на 100 г мёду) прымаюць па палове чайнай лыжачкі 3—4 разы на дзень. На курс лячэння скарыстоўваецца ад 1 да 5 г малачка.

У сумесі з глюкозай і мёдам у выглядзе мяккіх таблетак прымаецца 3—4 разы на дзень на працягу 12—18 дзён. Адна таблетка павінна ўтрымліваць 0,5 г глюкозы, 1—2 кроплі мёду і 20 мг малачка.

У сумесі з мядовым сіропам (250 мг малачка на 120 г сіропу) прымаецца па чайнай лыжачцы.

У сумесі з 40—45° спіртавым растворам малачко бярэцца ў суадносінах 1:20 і прымаецца па 5—10 кропель 4 разы на дзень.

Добры эфект пры грыпе дае эмульсія пчалінага малачка (2 г малачка і 15 г 40° спірту). У Францыі свежае матачнае малачко разбаўляюць для ўнутранага ўжывання дыстыляванай вадой або фізіялагічным растворам.

Айчынны прэпарат матачнага малачка — *апілак*, вырабляецца ў выглядзе таблетак па 0,01 г і ў парашку, з якога прыгатаўляюць высакаякасныя касметычныя крэмы і свечкі. Неданошаным і нованароджаным дзецям апілак назначаюць па 0,0025 г, дзецям, якім больш за месяц, па 0,005 г у выглядзе свечак 3 разы на дзень. Курс лячэння 7—15 дзён. Дарослыя пры стэнакардыі, атэрасклерозе і пасля інфаркту міякарда прымаюць па адной таблетцы пад язык 3 разы на суткі на працягу 10—15 дзён. Пры себарэі скуры твару ўжываюць крэмы, якія ўтрымліваюць 0,6 малачка. Касметычныя крэмы з апілакам (адзін з іх — «нектар») добра танізуюць і амалоджваюць вялую скуру, згладжваюць маршчыны. Адзін з іх лечыць себарэю.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

Рэдактар Эрнэст Ялугін.

Сябры калегіі: Янка Брыль, Анатоль Бутэвіч, Ніл Гілевіч, Уладзімір Дамашэвіч, Алесь Камароўскі, Анатоль Клышка, Алег Куліцкі, Уладзімір Ламека, Уладзімір Содаль, Алесь Траяноўскі, Генадзь Тумаш, Яўген Цумараў, Генадзь Цыхун, Міхась Шавыркін.

Адказны сакратар Віктар Шніп.

Наш адрас: 220005, г. Менск, вул. Румянцава, 13.
Тэлефон рэдакцыі: 33-17-83.

Аўтары надрукаваных матэрыялаў адказваюць за дакладнасць фактаў і іншых звестак. Пункт гледжання аўтара неабавязкова можа адпавядаць меркаванню рэдакцыі.

Рукапісы рэдакцыя не рэцэнзуе і назад не вя...

МВПА імя Якуба Коласа. Мінская паліграфічная фабрыка «Чырвоная Зорка».

Наклад 7109 паасобнікаў. Зак. 1199. Індэкс 63865.

© PDF: Kamunikat.org 2012 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2012